

ภาคผนวก 5

รายงานการดำเนินงาน 6 เดือน (สิงหาคม – มกราคม 2546)

โครงการสิทธิชุมชนศึกษา ภาคใต้

กรณี ป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี

ตามที่โครงการสิทธิชุมชนศึกษา ซึ่งได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2545 บัดนี้ ทางภาคใต้ (กรณีป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี) ขอรายงานกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมาเป็นเวลา 6 เดือน ดังนี้

1. การรายงานกิจกรรมภาคใต้ กรณีป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี

1.1 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในชุมชน

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
27 ก.ย. 45	การประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์สิทธิชุมชน และจัดทำแผนปฏิบัติการ ณ ศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชน หมู่ที่ 6 บ้านบางคราม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (การประชุมเชิง ปฏิบัติการ 1)
31 ต.ค. 45	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์สิทธิชุมชน และจัดทำแผนปฏิบัติการ ณ สำนักสงฆ์บ้านคลองไม้แดง หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (การประชุมเชิง ปฏิบัติการ 2)

1.2 การประชุมการจัดเวทีทำข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
25 ส.ค. 45	การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ณ บ้านสองแพรก หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน 1)
26 ก.ย. 45	การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ณ สำนักสงฆ์บ้านคลองไม้แดง บ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน 2)

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
30 ต.ค. 45	การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ณ ถ้าเพชรบูรณ์ 4 ตำบลคลองชะ อุ่น อำเภอพนม จ.สุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (การประชุมจัดทำข้อมูลพื้น ฐาน 3)
14 ธ.ค. 45	การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ณ ศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชน บ้านบางบ้าน ม.6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (เวทีเก็บข้อมูลพื้นฐาน หมู่ ที่ 6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี)
25 ธ.ค. 45	การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ณ บ้านนายนิคม ไชยธานี ม.4 ต.ปากหมาก อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี	ภาคผนวก 5 (เวทีประชุมข้อมูลพื้นฐาน ของหมู่ 4 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา)

1.3 การประชุมเชิงปฏิบัติการสันทนาการศึกษาเครือข่ายจังหวัด ครั้งที่ 2

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
26-27 ต.ค. 45	เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์สิทธิ ชุมชน และเครือข่ายจังหวัด ณ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน	ภาคผนวก 5 (การประชุมเชิง ปฏิบัติการ 3 เครือข่าย จังหวัด)

1.4 รายงานประมวลความคิดเห็นจากการติดตามงาน 6 เดือน

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
ส.ค.45 - ม.ค. 46	รายงานประมวลความคิดเห็นรวมภาคใต้ ครั้งที่ 2/2548	รายงานประมวลความคิด เห็นจากการติดตามงาน 6 เดือน S5

1.5 ข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ปัญหา โครงสร้างชุมชน ระยะที่ 2

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	หมายเหตุ
ส.ค. 45-ม.ค.46	ชุดข้อมูลพื้นฐาน ครั้งที่ 2/2548	1. (รายงานผลการวิจัยโครง การสิทธิชุมชนศึกษา จ.สุ ราษฎร์ธานี1) 2. (รายงานผลการวิจัยโครง การสิทธิชุมชนศึกษา จ.สุราษฎร์ธานี2)

1.6 รายงานการเงิน 6 เดือน

วัน/เดือน/ปี

กิจกรรม

หมายเหตุ

ส.ค.-ต.ค. 45

รายละเอียดค่าใช้จ่ายตามหมวดต่างๆ
ครั้งที่ 2-2546

ภาคผนวก 5

รายละเอียดค่าใช้จ่ายตาม
หมวดต่างๆ (ส.ค.45- ม.ค.
46)S5

รายงานประมวลความคิดเห็นจากการติดตามงาน 6 เดือน
ครั้งที่ 2/2546

โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคใต้ - ป่าชุมชน สุราษฎร์ธานี
สิงหาคม 2545 - มกราคม 2546

1. สรุปข้อคิดเห็นและประเมินผลงาน

การศึกษาวิจัยโดยการศึกษาร่วมชุมชนศึกษาในช่วงแรก เป็นการสร้างพื้นฐาน กระตุ้นให้ชุมชนมองสิทธิชุมชน ตามกรอบของชาวบ้านที่มองบนพื้นฐานศึกษาความเป็นคน เป็นสิทธิตามธรรมชาติ และมองศึกษาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และมีการเริ่มต้นใช้สิทธิทั้ง 2 อย่าง ของคนในชุมชนในระดับปัจเจกและชุมชน อันจะนำไปสู่กระบวนการขบคิดกระบวนการปกป้องสิทธิชุมชน และสามารถสร้างกระแสการเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมกฎหมายและนโยบายของรัฐได้ในอนาคต

2. ความสำเร็จของกิจกรรม

- ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมายหลัก ตื่นตัวเรื่องศึกษาทั้งสิทธิตามธรรมชาติ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และมีการใช้ศึกษาตามรัฐธรรมนูญ เช่น ให้รัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร มีการประสานเครือข่ายในการประสานกันให้รัฐยุติการละเมิดสิทธิ
- กลุ่มชาวบ้านเป็นผู้นำทำงานวิจัยสร้างกรอบและกระบวนการเก็บข้อมูล

3. ปัญหาอุปสรรค

- การทำความเข้าใจกับชุมชนคนทำงานในมุมมองด้านสิทธิกระบวนการและวิธีการยังไม่ตรงกัน
- การจัดวางลำดับประเด็นปัญหาในการศึกษาวิจัยยังต้องจัดเรียงให้เป็นลำดับขั้นตอน
- การเขียนงานวิจัยยังขาดตกข้อมูล เพราะไม่ได้ทำความเข้าใจในการรอบร้อมกันกับส่วนกลาง

4. ข้อเสนอแนะ

- ต้องประชุม/อบรม ทำความเข้าใจกับทีมชาวบ้านในกระบวนการและการเก็บข้อมูลวิจัย เพื่อให้งานวิจัยออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ
- ส่วนกลางและพื้นที่ต้องจัดวางเกณฑ์/กรอบการเขียนรายงานให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน

การประชุมเชิงปฏิบัติการ
สถานการณ์สิทธิชุมชน และจัดทำแผนปฏิบัติการ
โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคใต้ : กรณีป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี
วันที่ 27 กันยายน 2545 เวลา 10.00 น.
ณ ศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชน หมู่ที่ 6
บ้านบางคราม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. กลุ่มเยาวชน
2. กลุ่มสตรี
3. กลุ่มผู้สูงอายุ
4. ผู้นำท้องถิ่น
5. ชาวบ้านทั่วไป
6. กลุ่มองค์กรชุมชนธรรมชาติ
7. ผู้นำธรรมชาติ

สถานการณ์ในเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ (ช่วงแรก)

เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิมนุษยชนเพื่อการศึกษาวิจัย โดย นายสมชาย สังข์ทอง นายประวิง บุญทอง และนายสมเกียรติ ประชุมรัตน์ ช่วยกันให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ชาวบ้านใช้เป็นแนวทาง การฝึกการเป็นนักวิจัย ค้นหา สิทธิที่ตัวเองควรจะได้รับ (ฟังมีฟังได้) ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 26 ,27 ,46 ,56 ,62 ,75 ,79 และ 84 และเชื่อมโยงให้ชาวบ้านทราบถึงที่มาของโครงการฯ จุดประสงค์ และผลที่คาดว่าจะได้รับครั้งนี้

ที่มา

โครงการสิทธิมนุษยชนเพื่อการศึกษาวิจัย ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สกว.) จากสำนักนายกรัฐมนตรี

จุดประสงค์

1. เพื่อศึกษา ค้นหา แนวทางการพัฒนา สิทธิชุมชน ให้เป็นรูปธรรม
2. เสริมสร้างขีดความสามารถ องค์กรชุมชนต่างๆ ในการใช้สิทธิเพื่อปกป้องฐานทรัพยากรชุมชน
3. รวบรวมเผยแพร่ ผลักดัน ให้เกิดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งทางด้านกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเยาวชน ,สตรี ,ผู้นำท้องถิ่น ,ประชาชนในตำบลที่สนใจ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ยกระดับชาวบ้าน /องค์กรชุมชน เป็นนักวิจัย
2. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สามารถใช้สิทธิในการปกป้องทรัพยากรของชุมชน
3. มีกฎหมายลูกที่ให้สิทธิชุมชนปกป้องทรัพยากรชุมชนตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี สังคม ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมชุมชนนั้น ๆ

สถานการณ์ การแสดงออก ความคิดเห็น เรื่องสิทธิของชาวบ้าน

นายสนอง อติศักดิ์ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แสดงความคิดเห็นว่า อยากให้ชาวบ้านเข้าใจ และมีความรู้เรื่องกฎหมาย กับสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ ไม่รู้จริง และบางคน อวดรู้ ทั้งที่สิ่งที่เขารู้ นั่นคือสิทธิที่ถูกละเมิดโดยที่เขาไม่รู้ และเคยชิน จนเป็นเรื่องธรรมดา ทำอย่างไร ให้ชาวบ้านเข้าใจให้ถูกต้อง

ฝากประเด็นปัญหา เรื่องสิทธิในการประกอบอาชีพ ปัญหาที่ดินทำกิน บ้านสองแพรก ตำบลพลูเถื่อน หมู่ที่ 3 ในกรณี คำสั่งให้ออกจากพื้นที่ภายใน 1 เดือน จนเกิดการรวมตัวของชาวบ้านประท้วงหน้าที่ว่ากรมอำเภอเมื่อหลายเดือนก่อน โดยการช่วยเหลือประสานงานของสมัชชาคนจน ทั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานี และยื่นหนังสือเรียกร้องให้หยุดการกระทำดังกล่าว เรื่องยุติลงได้ด้วยดี และอยู่ด้วยความสงบสุข ไประยะหนึ่ง ต่อมาก็มีหมายศาลออกประกาศจับชาวบ้าน 129 ราย จนในที่สุดคณะกรรมการป่าไม้ของอำเภอพนม ในคณะทำงานพื้นที่ของพนม นำปัญหาที่ชาวบ้านได้รับเข้าที่ประชุมสมัชชาคนจนเพื่อเป็นข้อเรียกร้องต่อประธานอนุคณะกรรมการป่าไม้ แนวทางสมัชชาคนจน และขณะนี้เรื่องนี้ก็ยังเงียบอยู่ แต่ไม่มีการจับกุมชาวบ้านทั้ง 129 รายดังกล่าวข้างต้น

เจ้าหน้าที่รัฐไร้คุณธรรมไม่คำนึงถึงวิถีชีวิต นางกาญจนา แก้วเกิด พูดถึงสิทธิที่เคยมีในอดีตอย่างเสรี แต่ถูกรัฐออกกฎหมายบังคับไม่ให้ชาวบ้านกระทำการต่าง ๆ คือ สิทธิการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น การต้มเหล้าพื้นบ้าน ซึ่งขณะนั้นกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย ตำบลคลองชะอุ่น กำลังดำเนินการผลิตอยู่ เพื่อเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายที่บังคับชาวบ้านไม่ให้ทำการผลิต โดยอ้างสิทธิในกฎหมาย รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ที่เปิดโอกาสให้ เช่น มาตรา 46 ,29 เป็นต้น และรวมไปถึงปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันที่รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาคาความยากจนราคาผลผลิตตกต่ำ ให้แก่เกษตรกรได้

นางศรีสุดา จันทรีโชติ เปิดประเด็น สิทธิชาวบ้านเคยได้รับอย่างเสรีในอดีต แล้วถูกกริดรอนสิทธิแก่คนบางกลุ่ม บางพวก เช่น ภูมิปัญญาการต้มเหล้า ออกกฎหมายฉบับ 2493 บังคับ การ

ครอบงำทางความคิดของนักวิชาการ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าตัวเองไร้ความสามารถ ไม่เก่ง ไม่มีความรู้ ไม่ได้จบปริญญา จึงต้องเฝ้ารอนักวิชาการ ประทานความคิดต่าง ๆ ลงมาให้ ทำให้ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญ และคุณค่าของภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ตัวเองมี รวมถึง พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่รัฐออกมาใช้เป็นอุปสรรค เช่น หมอสมุนไพร ก็ต้องอยู่คู่กับป่า เพราะสมุนไพรอยู่ในป่า แต่พระราชบัญญัติป่าชุมชนที่รัฐประกาศใช้ ไม่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้เลย จึงเห็นได้ชัดว่า

นโยบายรัฐ และกฎหมายต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

นายสุนทร ผอมทอง อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 310 หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้นำธรรมชาติ และผู้นำชุมชน เรียกร้องให้ชาวบ้านมาศึกษา เรียนรู้ เป็นองค์ความรู้ของตัวเอง

นางจุฬิพร ศรีอินวารี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 8 ตำบลคลองชะอุ่น เรียกร้องให้ผู้นำท้องถิ่นมาศึกษาเรียนรู้เพื่อที่จะได้รู้จักใช้สิทธิให้ถูกต้อง จะได้ไม่ละเมิดสิทธิของชาวบ้าน รวมถึงการขยายผลไม่ทำให้ชาวบ้านที่ไม่รู้ไม่เข้าใจได้เรียนรู้และเข้าใจไปด้วย

นางพูน ขวัญแก้ว อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เปิดประเด็น แห่งความกลัว ในสถานที่ราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าพูด ไม่กล้าเถียง และไม่กล้าถาม สิ่งที่ไม่เข้าใจ สิ่งที่ไม่รู้ ให้หน่วยงานส่วนบนสนับสนุนช่วยทำให้ชาวบ้านหายกลัวสักที

สถานการณ์สิทธิกับเยาวชน

นายชัยวัฒน์ จักรไชย ยังไม่เข้าใจเรื่องสิทธิ และอยากศึกษาเรียนรู้ในเวทีการเรียนรู้เช่นนี้อีก รวมทั้งเสนอให้คณะทำงานประสานงานกับเยาวชนให้มากกว่านี้ และบอกว่าผมพร้อมที่จะช่วยขยายผลในกลุ่มเยาวชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านที่ 4 อีกด้วย

- พูดถึงในส่วนสถานที่ราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผมยังรู้สึกกลัว ซึ่งกลัวในสิ่งที่ไม่รู้ไม่เข้าใจ ถ้าหายผมรู้และเข้าใจ ผมคงไม่กลัว
- อยากรู้จักองค์กรชุมชนธรรมชาติ ยังไม่เข้าใจ แนวทางการทำงานขององค์กรลักษณะนี้ แต่รู้ว่า " ค้มเหล้า ไม่ถูกจับ "
- ที่ผ่านมา ไม่ค่อยได้มาร่วมการประชุมลักษณะนี้ เพราะผู้นำชาวบ้าน ซึ่งเป็นญาติของผมเองห้ามไว้ว่าอย่ามายุ่งเกี่ยวกับองค์กรนี้ เพราะทำงานผิดกฎหมาย เพราะค้มเหล้าในหมู่บ้าน
- อยากให้หน่วยงานภาครัฐ ทำกิจกรรมร่วมในระดับตำบล เพื่อลดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ระหว่างวัยรุ่นต่างชุมชนและคณะที่ผมยังศึกษา เรียนรู้ ติดตาม เวิร์กนี้ และพยายามชักชวนผู้นำท้องถิ่นคนอื่น ๆ มาศึกษาด้วย เช่นวันนี้ ผมได้ชักชวนผู้ชายหมู่ที่ 6 มา 2 คน

ผู้ใหญ่ขึ้น ผ่ากประเด็นปัญหาทำกินของชาวบ้านสองแพรก ตำบลพลูเถื่อน อำเภอพนม
รายละเอียดยังมีดังนี้

1. อยากให้ทางราชการประกาศให้ชัดว่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และให้กันที่ทำกินที่มีผล
อาสินออกจากเขตป่า ด้วยหลักคุณธรรม
2. ให้รัฐจัดสรรงบประมาณ เพื่อวางแผนเขตให้ชัดเจน ว่าเขตไหนทำกิน / เขตไหนป่า แล้ว
จะอยู่ในเขตใด สปก. หรือ นิคมสหกรณ์ ชาวบ้านก็รับได้ แต่อย่ากระทำแบบวันไหน
อยากจะจับก็จับ อยากจะไล่ชาวบ้านก็ไล่ และบางครั้งก็เลือกปฏิบัติ
3. สำหรับผู้บุกรุกป่าใหม่ ให้จับไปเลยเอาเฉพาะผู้ที่มีผลอาสินอยู่แล้วขอไว้
4. ผู้ที่อาศัยทำกินอยู่ที่บ้านสองแพรก ไม่ว่าจะเป็นคนท้องถิ่น หรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น
ก็ให้ประกอบอาชีพสุจริต แล้วหยุดการบุกรุกป่าเพื่อทำการเกษตรกรรมเสียที

เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิมนุษยชนเพื่อการศึกษาวิจัย นายสมเกียรติ ประชุมรัตน์ สรุปประเด็น
ปัญหากรณี ผู้ใหญ่ขึ้น ดังนี้

1. คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก
2. สิทธิของความเป็นคนไทย
3. สิทธิเชิงนโยบาย จากการมีส่วนร่วม
4. ยุทธศาสตร์ ด้านสิทธิ 3 ประการ
 - คนที่ไม่รู้ หวังรู้ และเข้าใจ
 - รู้แล้วกลัว ไม่กล้าใช้สิทธิ หรือรู้แต่ใช้สิทธิไม่เป็น
 - ทำให้สิทธิที่ถูกละเมิด ได้รับการยอมรับ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ
5. การเรียกร้องสิทธิ จากผู้มีอำนาจทางการเมือง หน่วยงานราชการทุกหน่วยงาน ไม่
สามารถทำได้ เพียงลำพัง ไม่ว่า ประชาชนจะมีเหตุผลดีแค่ไหน ในทุกกรณีปัญหา
 - การปกป้องพรรคพวก ทำเป็นระบบหน่วยงาน ,องค์กร (รัฐ) เช่น ตำรวจ ทหาร นักการเมือง

ข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้รับการลงโทษ

สิทธิชุมชน ในความหมายของชาวบ้าน (ระดมความคิดเห็น)

สิทธิ หมายถึง

- ความเป็นคน
- สิ่งปฏิบัติตามกฎหมาย
- ของที่ไม่ใช่ของผู้อื่น
- เสรีภาพ
- สิ่งที่เราควรจะได้รับ

สิ่งที่เราพึงได้รับ

ชุมชน หมายถึง

- หลายบ้านมารวมกัน
- หลาย ๆ คนมาอยู่รวมกัน
- หลาย ๆ ความคิดมารวมกัน
- ผูกพัน , ประเพณี , วัฒนธรรม , อาชีพ , ความอยู่รอด

คนหลาย ๆ คนมาอยู่
รวมกันเป็นกลุ่ม

มนุษยชน

- คน

เมื่อนำความหมายมารวมกัน สิทธิชุมชน จึงหมายถึง สิทธิที่เราพึงได้จากหลาย ๆ คน ที่รวมกันเป็นกลุ่ม และเกิดประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อความอยู่รอด และเกิดการอยู่ร่วมกันที่สงบสุข

สิทธิที่ชุมชนพึงได้ มี 2 อย่าง คือ

1. สิทธิที่เขาให้
2. สิทธิที่ต้องเรียกร้อง

สิทธิที่ถูกละเมิด

1. สิทธิด้านข้อมูลข่าวสาร
2. สิทธิในการมีส่วนร่วม
3. สิทธิในการดำรงชีวิต
4. สิทธิในการจัดการ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

สิทธิที่ถูกละเมิดอย่างรุนแรง

1. สิทธิแห่งความเป็นคน
2. สิทธิด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สาเหตุการละเมิดสิทธิ

1. ระบบยุติธรรม อำนาจ การปกครอง
2. ระบบราชการ กลไกภาครัฐ พวกพ้อง
3. การเมืองท้องถิ่น

สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สถานการณ์ที่ชาวบ้านต้องการให้แก้ไขโดยเร็ว และเป็นปัญหามากขณะนี้ คือ ปัญหาที่ทำกิน กรณีนิคมสหกรณ์พนม ทับซ้อน สปก.

1. นิคมสหกรณ์พนม ไม่ทำตามข้อเรียกร้อง คือ การแก้ไขปัญหาด้านแนวทางสมัชชาคนจน
2. เจ้าหน้าที่ไม่ยอมให้ชุมชนร่วมแก้ไขปัญหา (การไม่ยอมทำตามข้อเรียกร้อง)
3. เจ้าหน้าที่ป้ายเบี่ยง เพื่อยืดระยะเวลา สร้างความเบื่อหน่ายแก่ชาวบ้าน
4. ไม่ตอบรับหนังสือแจ้งเพื่อทราบ ความคืบหน้าของคณะกรรมการพื้นที่
5. มีหนังสือรายงานหน่วยงานเบื้องบน ว่าได้ลงมารังวัดพื้นที่ ทั้งที่ไม่ได้ทำ (รายงานเท็จ) หลักฐาน คือ หนังสือสำคัญ อยู่ในมือเจ้าหน้าที่สิทธิ 4 คือ นายสมชาย สังข์ทอง
6. ความหนังสือดังกล่าวในข้อ 5 ประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาลำไ้ รัฐมนตรีช่วยนาย ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ให้ถามความต้องการของชุมชนว่าต้องการจะอยู่ในหน่วยงานใด (สปก. หรือ นิคมสหกรณ์) เพราะทั้ง 2 ระบบสามารถทำได้โดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมาย แต่เจ้าหน้าที่กล่าวอ้างว่าต้องแก้ไขระดับกรม ไม่สามารถทำได้ เป็นการละเมิดสิทธิในมาตรา 59 และ มาตรา 76 มาตรา 84

การจัดซื้อจัดจ้าง นโยบาย โครงการต่าง ๆ

ในอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนตำบลบางที่ได้ดำเนินการจัดซื้อครุภัณฑ์ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสงสัยในความโปร่งใสขององค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว โดย นาย ชื่น ทองผั่ง สมาชิกในโครงการเกษตรผสมผสาน ตั้งข้อสงสัยเรื่องการทำโครงการซื้อม้า 1 ตัว เก้าอี้ 7 ตัว เบิกเงิน 47,000.-บาท (สี่หมื่นเจ็ดพันบาทถ้วน) ดุยกอดเงินแล้วรู้สึกผิดปกติดูอยู่บ้าง หากว่าซื้อครุภัณฑ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น

การใช้สิทธิในมาตรา 76 และเรียกร้องการใช้สิทธิ โดยการเสนอองค์การชุมชนเข้าไปเป็นตัวแทนในการจัดซื้อจัดจ้างครั้งต่อไป แก้ไขเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่น เพื่อป้องกันการคอร์รัปชัน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล

สิทธิในการถือครองที่ดินอย่างเหมาะสม และเป็นรูปธรรม มาตรา 84 ตรงกับกรณี บ้านสองแพรก ปัญหาที่ดินทำกิน และในกรณีชาวบ้านยื่นใบจดทะเบียนที่ดินต้องการที่ดินเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืน

ด้านสาธารณูปโภค

ด้านสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้า น้ำประปา การดูแลทำความสะอาด ในพื้นที่ สาธารณะ นายชื่น ทองผั่ง เปิดประเด็น ว่าใครรับผิดชอบ โดยเฉพาะศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชนที่คนทั้งตำบลสามารถเข้ามาขอใช้ได้

นายสมชาย สังข์ทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ ซึ่งแจ้งดังนี้ ชุมชนต้องวางกฎระเบียบและกำหนดร่วมกันเพื่อให้เกิดการยอมรับ และเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป ซึ่งเรียกว่า รัฐธรรมนูญชุมชน

กรณีการข่มขืน สายพังกา - สุราษฎร์ธานี ทำค้างเอาไว้ ซึ่งเกิดอุบัติเหตุรถมอเตอร์ไซด์ล้ม และได้รับบาดเจ็บกันเป็นประจำ เช่น ลูกสาวนายสมชาย และนางบุพติ กับเพื่อล้มได้รับบาดเจ็บอยู่กลางถนน เควะหีตที่ไม่มียกยนต์ หรือรถสับล้อแล้วผ่านมามีฉะนั้นคงเกิดการเสียชีวิตเกิดขึ้น หรือว่าต้องการเกิดการเสียชีวิตก่อนจึงจะคิดแก้ไขปัญหา

เปิดประเด็น โดยนายสมเกียรติ ประชุมรัตน์ เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ ถามผู้ใหญ่บ้านว่า ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะเรียกร้องกับหน่วยงานไหน เวลาผ่านมาเป็นเดือนแล้ว

ด้านสิ่งแวดล้อม

ระบบนิเวศทางน้ำถูกทำลาย เพราะโรงงานต่าง ๆ เช่น โรงงานน้ำตาลพารา หมู่ที่ 6 และโรงไฟฟ้า สัตว์น้ำตายหมด น้ำที่มีอยู่ก็ไม่สามารถนำมาใช้เพื่ออุปโภคบริโภคได้ เปิดประเด็นโดย นายสมชาย สังข์ทอง

ด้านการบริการ

โรงพยาบาล อำเภอพนม เจ้าหน้าที่นั่งโทรศัพท์คุยเรื่องส่วนตัวไม่สนใจคนไข้ที่ไปขอรับความจำเป็นในการทำบัตร ปลดปล่อยคนไข้ทิ้งรอทั้ง ๆ ที่เด็กไม่สบายตัวร้อนจัด เปิดประเด็นโดย นางศรีสุตา จันทรโชติ ประสบด้วยตนเองที่โรงพยาบาลอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หนี้สินที่เกิดจากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เกิดอุบัติเหตุบาดเจ็บสาหัส แต่บัตร 30 บาทใช้ไม่ได้ ชาวบ้านผู้ยากจนต้องกู้เงินนอกระบบเพื่อรักษาลูกของตนเอง เปิดประเด็นโดย นางเขียวสุวรรณภักดี

เจ้าหน้าที่สรรพสามิต

เจ้าหน้าที่สรรพสามิต สั่งห้ามร้านค้า ขายน้ำภูมิปัญญา ทั้ง ๆ ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และขู่ว่าจะนำภูมิปัญญาไปขายจะดำเนินการจับกุมทันทีเปิดประเด็น โดย....

สาเหตุแห่งการละเมิดสิทธิ

1. ความไม่รู้เรื่องสิทธิของตนเอง
2. ไม่กล้าใช้สิทธิ เพราะกลัวเจ็บ กลัวตาย กลัวจน ทั้ง ๆ ที่รู้
3. ไม่ทำหน้าที่ของตนเอง เช่น กรณี ไม่ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง แล้วผู้อื่นลักลอบไปใช้สิทธิแทน

ผลที่ชาวบ้านต้องรับ

1. ยอมให้ผู้อื่นละเมิด (ยอมถูกละเมิด) เพราะนโยบายการปกครองของรัฐไม่เป็นธรรม
2. ยอมถูกละเมิดด้วยความจำใจ เนื่องจากความกลัว (ตาย เจ็บ จน)
3. ต้องถูกละเมิด เพราะ การยืนยันปกป้องสิทธิ ไม่ได้ผล เพราะไม่มี พลังมวลชน

ร่วมเรียกร้อง

1. นายทุน กับ ผลประโยชน์
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ กับ คอรัปชั่น
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ กับ ฐานอำนาจ ผลประโยชน์ และพวกพ้อง
4. การไม่รู้หน้าที่ของประชาชน

ผู้นำภาครัฐทุกระดับกับการใช้สิทธิในอำเภอพนม

- นายอำเภอพนม นายจวิ แก้วบำรุง ห้ามชาวบ้านไม่ให้เสนอรายชื่อแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติเหล้าพื้นบ้าน ผ่านวาระการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ศาลจังหวัดละเมิดสิทธิ การเลือกปฏิบัติ
- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ไม่เปิดโอกาสให้ผู้นำองค์กรชุมชนธรรมชาติเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิชุมชน
- ตำรวจ ซ้อมผู้ต้องหาตายในห้องขัง
- ตำรวจ ลากผู้ต้องหาหญิงขมิ้นในห้องน้ำ
- การตรวจค้นบ้านโดยไม่มีหมายค้นจากศาล
- การตั้งด่านลอยของตำรวจ เพื่อทำการรีดไถประชาชน

บทสรุปการทำงาน
การประชุมเชิงปฏิบัติการ
เวทีการทำความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
วันที่ 27 กันยายน 2545 ณ ศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชน

กลุ่มเป้าหมาย / การประชาสัมพันธ์

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ ดำเนินการทั่วถึง แต่คนไม่มาร่วม หาสาเหตุในครั้งหน้า เฉพาะ หมู่ที่ 9, 10, 12
2. พื้นที่เป้าหมายอื่น ๆ ไม่มาร่วม เพราะขาดความเชื่อถือ คิดว่าไม่ใช่โครงการของรัฐ

ความผิดพลาด และการแก้ไขของคณะทำงาน ครั้งต่อไป

1. การออกหนังสือเชิญ ไม่ได้บอกที่มาของโครงการ ฯ
2. ชาวบ้านยังยึดติดในระบบรัฐ คงจะเนื่องจากความไม่รู้ไม่เข้าใจเรื่องสิทธิ

การแก้ไขปัญหา

- บอกที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนกว่านี้
- เพิ่มความน่าเชื่อถือด้วยการประทับตราของสำนักงานกองทุนเพื่อการวิจัย

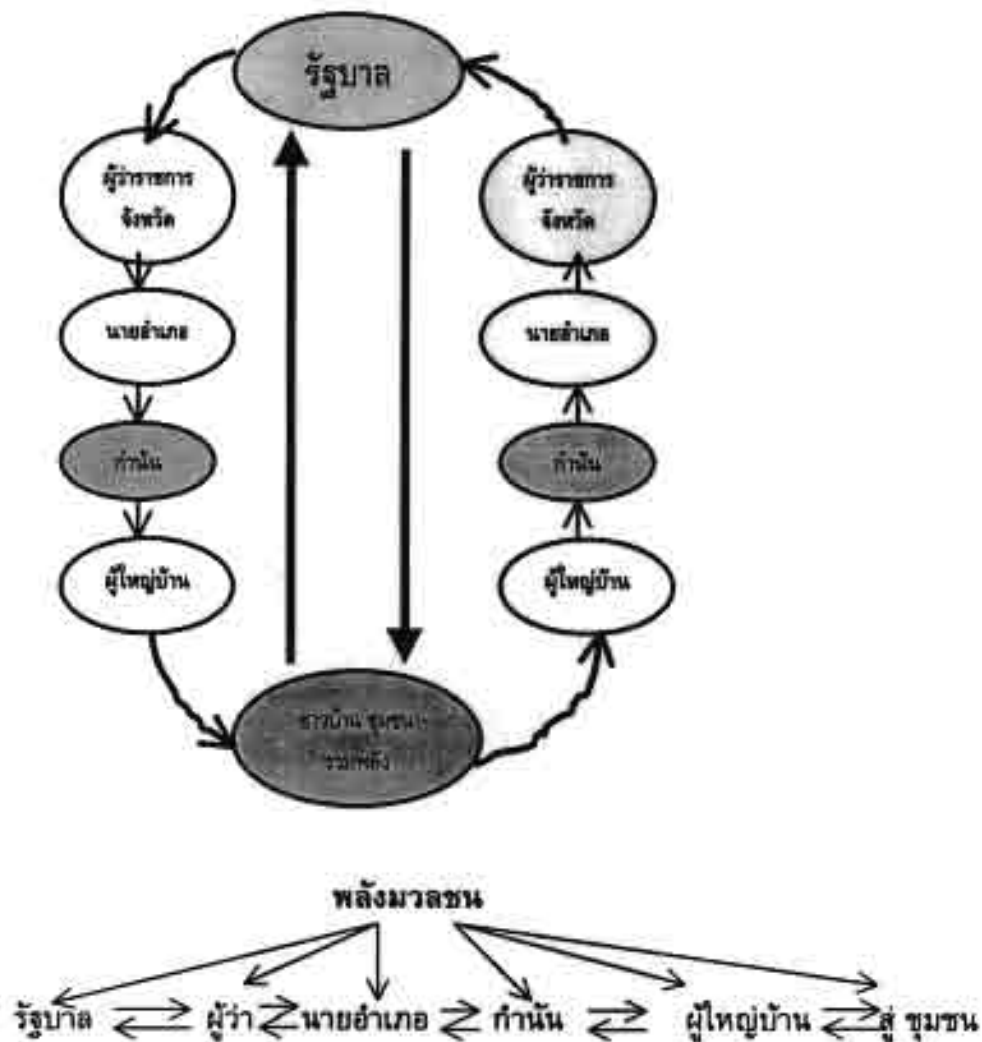
กลุ่มเป้าหมายที่ต้องเน้นการติดตาม ในครั้งต่อไป คือ

- กลุ่มเยาวชน
- กลุ่มสตรี
- ประชาชนทั่วไป
- เจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ – การพิจารณา – ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในครั้งต่อไป

1. การสะท้อนปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสภาพความเป็นจริงในชุมชน / รัฐธรรมนูญ
2. การเชื่อมโยงประเด็นปัญหาความเดือดร้อน สู่กระบวนการยุติธรรม ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540)
3. การใช้เนื้อหาด้านวิชาการมากเกินไป ทำให้ชาวบ้านเครียด และเข้าใจยาก
4. ชาวบ้านไม่ยอมรับบทบาทการทำงานของประชาคมหมู่บ้าน ในการบริหารหมู่บ้าน

แผนภาพการแก้ไขปัญา

ทำอย่างไร ให้สิทธิที่ชุมชนต้องการ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

วิธีการ

1. เรียกร้องสิทธิ โดยใช้พลังมวลชน
2. การรวมเครือข่ายสัมพันธ์ และขยายผล
3. พยายามทำให้ประชาชน และเครือข่ายชุมชน เข้าใจสิทธิมนุษยชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์

ผู้รายงาน

รายงานโดย นางศรีสุตา จันทร์โชติ เลขานุการกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย

เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ
สถานการณ์สิทธิชุมชน และจัดทำแผนปฏิบัติการ
โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคใต้ กรณีป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี
วันที่ 31 ตุลาคม 2545 เวลา 10.00 – 16.00 น.
ณ สำนักสงฆ์บ้านคลองไม้แดง หมู่ที่ 7
ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เปิดการประชุม

เวลา 10.00 น. นายสำราญ สุกีเกตุ ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง กล่าวเปิดการประชุม และพูดถึงรายละเอียดของโครงการสิทธิชุมชนว่ามีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้กับชุมชน เรื่องสิทธิต่าง ๆ อันชอบด้วยกฎหมาย และการที่ชุมชนถูกละเมิดสิทธิในทุก ๆ ด้าน

เป้าหมาย

- ช่วยให้ชาวบ้านและชุมชนแสวงหาความรู้และทางออกด้วยตนเอง
- สร้างอำนาจ ศักดิ์ศรี ของชุมชน
- ปลดปล่อยจากการถูกครอบงำจากอำนาจอิทธิพลท้องถิ่น
- ผนึกกำลังชุมชนให้มีความรักสามัคคีเกื้อกูลต่อกัน
- สร้างการเรียนรู้ร่วมกันหลาย ๆ ฝ่าย

หมายเหตุ

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วก็เพื่อทวงสิทธิ และยับยั้งการใช้อำนาจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

โครงการสิทธิมนุษยชนจะเกิดผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีการรวมตัวกันขึ้นในชุมชน ขึ้นตัวเปิดใจ รับรู้รับฟังข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ไปหาความรู้ต่าง ๆ จากภายนอกชุมชน และนำเอาความรู้ที่ได้มาบอกเล่าให้กับสมาชิกในชุมชนได้รับรู้ถึงความเป็นไปต่าง ๆ (ความเคลื่อนไหว) และนำเอาความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ 2540 ที่ได้ให้ประโยชน์กับประชาชนมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมา และ นายสำราญ สุกีเกตุ ยังได้พูดถึงการแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ระหว่างนายทุนกับชาวบ้าน ทุกคนต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา และอยากให้พี่น้องทุกคนได้บอกเล่าถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับตัวเองและชุมชน อันเกิดจากสาเหตุที่ถูกละเมิดสิทธิจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นายประวิง บุญทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิ ฯ

นายประวิง บุญทอง ได้ชี้แจงถึงสถานการณ์สิทธิ และความเป็นมาของโครงการสิทธิมนุษยชน ซึ่งโครงการนี้ตั้งขึ้นโดยองค์กรอิสระไม่ขึ้นต่อหน่วยงานใด และงบประมาณในการจัดเวทีจะถูก

ตรวจสอบโดย สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ค.ง) ทุก ๆ 3 เดือน งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนในการจัดเวทีได้นำมาเป็นค่าอาหาร และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นงบประมาณที่ไม่มาก ถ้าหากเป็นการจัดประชุมในส่วนของการงานทางราชการก็คงทำไม่ได้เพราะงบประมาณน้อย แต่เป็นการจัดเวทีแบบชาวบ้านซึ่งต้องการความรู้มากกว่าจะคำนึงถึงเรื่องอื่นใด จึงทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่น้อย

ตามความเป็นจริงผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องทำรายละเอียดค่าใช้จ่ายทุกอย่างในการจัดจ้างหรือจัดซื้ออะไร ต้องมีใบกำกับภาษีแสดงทุกครั้ง หากมีการผิดพลาดเกิดขึ้นจะถูกตรวจสอบทันที แต่ในบางครั้งในการจัดเวทีซึ่งมีงบประมาณมาสนับสนุนก็เกิดความเข้าใจผิดจากชาวบ้านบางกลุ่ม และผู้นำท้องถิ่นบางคนว่าไปเอาเงินมาจาก องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) เพื่อมาปลุกระดมชาวบ้านให้เกิดความกระตือรือร้นกระตือรือร้นหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในความเป็นจริงเพียงแต่ต้องการให้ชาวบ้าน ชุมชนได้รู้จักปกป้อง และใช้สิทธิที่ดินเพื่มีพึงได้ และคนได้ถูกละเมิดสิทธิตรงไหนบ้าง และในการกระทำอย่างนี้ เช่น การเปิดเวทีให้ความรู้เรื่องกฎหมายกับชาวบ้านทำให้ผู้นำท้องถิ่นบางคนไม่พอใจ เพราะชาวบ้านรู้เรื่องกฎหมายมากเท่าใด ทำให้ปกครอง และครอบงำได้ยากมากยิ่งขึ้น ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านถูกครอบงำ ปิดบังข้อมูลข่าวสารมาโดยตลอดจากผู้นำท้องถิ่น และผู้มีอิทธิพลในพื้นที่บางคน ถ้าหากคนไหนทำเป็นรูปร่างก็จะอยู่ในพื้นที่ยาก จะถูกกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา ยกตัวอย่าง เช่น กรณี ของนายประยูร ขำเกื้อ ซึ่งเป็นสมาชิกของเครือข่าย และเป็นแกนนำชาวบ้านในซอยประเสริฐ ซึ่งได้ต่อสู้และคัดค้านในกรณีอุทยานประกาศทับที่ทำกินของชาวบ้าน ก็เลยถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (กรมป่าไม้) ซึ่งร่วมมือกับผู้มีอิทธิพลในพื้นที่กล่าวหาว่าแผ้วถางป่า ซึ่งไม่มีมูลความจริงแต่อย่างใด

นายสำราญ สุกิเกตุ ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง

นายสำราญ ได้กล่าวถึงโครงสร้างและการบริหารจัดการขององค์กรชาวบ้านเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง โครงสร้างของเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงเริ่มต้นมาจากสถานการณ์เรือนเรื่องอุทยานประกาศทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นมาโดยนายสำราญ สุกิเกตุ โดยเริ่มก่อตั้งเป็นชมรมพิทักษ์ป่าแก่งกรุง เมื่อสถานการณ์เย็นลงชาวบ้านก็เลยอยู่อย่างสงบ และต่อมาก็ได้มีการรวมตัวกันของชาวบ้านตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงขึ้นมาทดแทน โดยก่อตั้งขึ้นภายใต้กลุ่มออมทรัพย์ 5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านซอยทอง
2. กลุ่มออมทรัพย์บ้านทวีสุข
3. กลุ่มออมทรัพย์บ้านหน้าคลองไม้แดง
4. กลุ่มออมทรัพย์บ้านซอยประเสริฐ
5. กลุ่มออมทรัพย์บ้านเวียงชัย

ซึ่งทุกกลุ่มเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายมีกิจกรรมร่วมกัน และการก่อตั้งกลุ่มก็มาจากรู้นความคิดของชาวบ้าน ไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด มีการทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ละกลุ่มจะมีระเบียบการบริหารจัดการของแต่ละกลุ่มเป็นอิสระมีการส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มมาเป็นกรรมการของเครือข่าย มีการประชุมเครือข่าย และออมเงินกันในระดับของเครือข่าย ซึ่งทุกกลุ่มสมาชิกจะนำเงินมาออกรวมกันทั้ง 5 กลุ่ม ทุกวันที่ 17 ของเดือน นอกจากจะมีการออมเงินร่วมกันแล้วยังมีการจัดทำกิจกรรมหรือกิจกรรมชุมชนร่วมกันอีก คือ

1. กิจกรรมโรงสีข้าว และข้าวสาร ตั้งอยู่ที่บ้านซอยทอง
2. โรงปุ๋ยชีวภาพ ตั้งอยู่ที่บ้านซอยทิวสุข

จากการร่วมกันทำงานก่อให้เกิดการกระจายอำนาจในการทำงานลงไปสู่กลุ่มทุกกลุ่ม และในการออกไปหาประสบการณ์ความรู้ และบทเรียนจากภายนอกทุกกลุ่มจะต้องมีส่วนร่วมเมื่อกลับเข้ามาในพื้นที่จะต้องนำเรื่องราวที่ได้มาบอกเล่าให้กับสมาชิกในกลุ่ม และในเครือข่ายได้รับรู้ว่าได้รับประโยชน์ ได้รับบทเรียน ในส่วนไหนบ้าง เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานในเครือข่ายให้ดียิ่งขึ้นไปกว่าเดิม

แนวทางการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม และยั่งยืนให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์

- ทำเองคิดเอง เพื่อประโยชน์ของชุมชนและส่วนรวม
 - ทาวิถีในการผลิต การจัดการ การบริโภค ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนให้มากที่สุด
- เกิดประโยชน์สูงสุด
- ทำเกษตรกรรมแบบพอเพียง และยั่งยืนตามทฤษฎีใหม่ โดยการปลูกพืชผสมผสาน ลดการใช้สารเคมี
 - สร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
 - จัดตั้งกองทุนพัฒนาสิทธิชุมชน
 - จัดตั้งกองทุนวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - รวมพลังทางสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

นายสออด สุตนาถ ตัวแทนชาวบ้านจากอำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในสออด พูดถึงเรื่องการนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในเกิดประโยชน์ ซึ่งที่ผ่านมาไม่ได้นำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร และการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ก็ไม่เป็นระบบ เพราะชาวบ้านส่วนมากมีความอิจฉาริษยากันต่างอยู่ไม่กลมเกลียวสามัคคีกัน ซึ่งท่านได้ขอร้องให้ทุกคนอย่ากลัวที่จะพูดถึงความเดือดร้อนที่ได้รับจากการถูกละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะได้นำเอาความเดือดร้อนนี้ส่งไปให้ทางโครงการ ฯ ได้รับรู้ว่าท่านถูกริดรอนสิทธิส่วนไหนบ้าง และได้

ค้นหาฐานทรัพยากรสภาพดิน ป่า น้ำ ในอดีตและปัจจุบัน

แหล่งน้ำในอดีตของชุมชนบ้านคลองไม้แดง ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งแหล่งน้ำในอดีตอุดมสมบูรณ์มาก สัตว์น้ำมีเกือบทุกชนิดผักกิมคลองก็มีมากมาย เช่น จำพวกผัก เช่น ผักหนาม ผักกูด, จำพวกปลาในคลอง มีมากเช่นกัน คือ ปลานึ่ง ปลากรัง ปลาตุก ปลาใบไม้ ปลานึ่ง ปลาช่อน, จำพวกสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบ มีมากในลำคลองหลายสาย เช่น คลองไม้แดง คลองหินตาน คลองซอยเวียงชัย คลองห้วยทรายขาว คลองสีทับแหล่งน้ำในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะป่าไม้ถูกทำลายทำให้น้ำในลำคลอง และปลาลดน้อยลง

สภาพป่าในอดีต

ป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากสมบูรณ์ไพร และสัตว์ป่ามีเกือบทุกชนิด และในตอนนั้นบริษัทสุราษฎร์ทำไม้ (เนื้อแข็ง) สัมปทานทำไม้ในพื้นที่ชุมชนคลองไม้แดง และในช่วงหลังบริษัทสัมปทานได้เข้ามาสัมปทานทำไม้เนื้ออ่อน ซึ่งถนนหนทางบริษัทเป็นผู้บุกเบิก ป่าจึงมีสภาพเสื่อมโทรมลง ต่อมาชาวบ้านได้เข้ามาอาศัยจับจองพื้นที่ทำกิน ซึ่งเมื่อก่อนเป็นพื้นที่เขตการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อมาในปี พ.ศ. 2535 กรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ได้มีการถากถางถางจับกุม ทำลายผลอาสิน และทรัพย์สินของชาวบ้าน และในปี พ.ศ. 2538 ได้มีการก่อตั้งหน่วยรักษาป่าในพื้นที่ชื่อหน่วยพิทักษ์ป่าไทรแก้วโค่น เมื่อโค่นถากถางก็ทำให้เกิดเป็นชนวนของการต่อต้านจากชาวบ้าน ทำให้มีการรวมตัวกันปิดที่ทำการของหน่วยไทรแก้วโค่นในเวลาต่อมา

สภาพป่าในปัจจุบัน

ป่าส่วนที่เหลือยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่ และชาวบ้านก็ยังถูกถากถางจับกุมอยู่เหมือนเดิม

สภาพดิน

สภาพดินเป็นดินร่วมปนทราย เป็นที่ราบสูง พื้นดินอุดมสมบูรณ์ ถือครองโดยไม่เสียภาษี และบางส่วนก็เสียภาษี

มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา กาแฟ ทุเรียน เงาะ ลองกอง ฯลฯ ในปัจจุบันดินเสื่อมเพราะมีการใช้สารเคมีมากจนในปัจจุบันทางเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรเหล่านี้จึงได้มีการรวมตัวกันสร้างโรงปุ๋ยชีวภาพขึ้นเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี มีการดูแลป่าชุมชนไว้ จำนวน 400 ไร่ เพื่อการรักษาทรัพยากรป่าไว้ให้คนรุ่นหลัง แต่ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เชื่อว่าชาวบ้านจะดูแลรักษาไว้ได้จริง ซึ่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรแต่ไม่ผ่านวุฒิสภาทำให้ พระราชบัญญัติป่าชุมชนตกไป ซึ่งในตอนนี้ยังอยู่ในระหว่างการตั้งกรรมการร่วม

ในการค้นหาทบทวนฐานทรัพยากรในอดีต และปัจจุบันก็เพื่อที่จะได้มีการวางแผนปรับปรุงแก้ไข เพราะในปัจจุบันรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540 ได้ให้สิทธิกับชุมชนในการบริหารจัดการ กับทรัพยากรของตนเองในท้องถิ่น

นายนิคม ไชยขำนิ ชาวบ้านผู้เดือนร้อนจากกรณีสวนป่าไชยา

นายนิคม เป็นราษฎรของหมู่ที่ 4 ตำบลปากหมาก ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นถึงเรื่องการถูกไล่แก่งจากเจ้าหน้าที่สวนป่า ซึ่งชาวบ้านได้เข้ามาปลูกสร้างผลอาสินเป็นเวลานานถึง 20 ปีแล้ว ซึ่งตอนนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานไหนออกมาคัดค้านห้ามปรามชาวบ้าน และในปัจจุบันพื้นที่ที่เคยไปด้วยต้นปาล์ม ต้นยางพารา ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของชาวบ้าน สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านมากมายในแต่ละปี ปัจจุบันเจ้าหน้าที่สวนป่าได้ออกมาไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ แล้วจะให้ชาวบ้านเหล่านั้นไปอยู่ที่ไหนกัน ถ้าจะพูดถึงการทำสัญญาเช่าให้ชาวบ้านเช่าได้ 25 ปี แต่ทำไมถึงให้ต่างชาติเช่าได้ 99 ปี ทำไมไม่ให้คนไทยผู้ยากจนเช่าได้ 99 ปีเท่ากันบ้าง แล้วได้มีการยกเว้นไม่ไปจับกุมนายทุนที่มีที่ดินมากมายในสวนป่า คอยจับกุมข่มขู่แต่ชาวบ้านที่ยากจน แสดงให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของชาวบ้าน มีการทวงถามถึงเวลาเช่าทางเจ้าหน้าที่ก็เพิกเฉยเสียไม่ให้คำตอบใด ๆ ซึ่งในกรณีของนายนิคมมีปัญหาตรงที่ชาวบ้านไม่ยอมที่จะเรียกร้องสิทธิของตนเอง อยู่กันแบบตัวใครตัวมัน เพื่อนอยู่ได้เราก็ตูอยู่ได้ เมื่อมีการเรียกร้องให้ทุกคนมาทวงสิทธิของตนเองทุกคนกลับกลัวเกรงเจ้าหน้าที่กลัวถูกจับ ขอมให้ถูกข่มขู่เอารัดเอาเปรียบอยู่จนถึงทุกวันนี้

นายปลื้ม ชะนวน ตัวแทนชาวบ้านเสนอความคิดเห็น

นายปลื้ม ตัวแทนชาวบ้านจากหมู่ที่ 4 ตำบลปากหมาก ได้เสนอความคิดเห็นขอให้ทางผู้ประสานงานโครงการสิทธิ คือ นายประวิง บุญทอง ช่วยไปเปิดเวทีเรื่องสิทธิให้กับหมู่บ้านของตนเอง คือ หมู่ที่ 4 เพื่อให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องกฎหมาย และการถูกวิตรอนสิทธิ ละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ จะหาวิธีการไหนปลูกให้ชาวบ้านให้เกิดการตื่นตัวหันมาทวงสิทธิของตัวเองที่ถูกวิตรอนจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เพราะความเดือดร้อนทั้งหมดที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นของแกนนำเพียง 2-3 คน แต่เป็นของชาวบ้านทุกคนที่ได้รับอยู่ในขณะนี้ เพราะฉะนั้นทุกคนจึงต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ลุกขึ้นมาช่วยกันเรียกร้องสิทธิของตนเอง เรียกร้องถึงความเป็นธรรมอันชอบด้วยกฎหมาย

จากอดีตที่ผ่านมาทางภาครัฐคอยปกปิดข้อมูลข่าวสารไม่ยอมให้ชาวบ้านได้รับรู้ทั้งในเรื่องของกฎหมายและข้อมูลต่าง ๆ รัฐไม่เคยมีความจริงใจในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะเรื่องที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านโยนมาอ้างว่าไม่มีอำนาจต้องแก้กฎหมายต้องทำตามขั้นตอน ยึดเยื้อมานานแสนนานเพื่อให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ในการทำงานของแกนนำในที่สุดก็ใช้แผนการอันแยบยลแยกสลายมวลชน สร้างสถานการณ์ทำลายความเชื่อมั่นในตัวเองของแกนนำต่อชาวบ้านผู้ไม่รู้กฎหมาย คิดว่าชาวบ้านโง่งมง่าย หลอกอย่างไรก็เชื่อบอกว่าอะไรก็ทำตาม ขู่อย่างไรก็กลัว

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับราษฎรหมู่ที่ 4 ตำบลปากหมากทำให้รู้ถึงปัญหามากมายของคนในชุมชนหมู่ที่ 4 คือ

- ชาวบ้านกลัวอำนาจของเจ้าหน้าที่ส่วนปาที่ขู่จะไล่ออกจากพื้นที่
- ชาวบ้านไม่รู้กฎหมายไม่รู้ว่าจะถูกละเมิดสิทธิอะไรบ้าง
- ไม่มีความสามัคคีกัน เห็นแก่ตัว
- ไม่เชื่อในศักยภาพของแกนนำ
- ห่วงงานที่ทำอยู่ เช่น ถ้าออกไปประท้วงหรือประชุมกันก็จะทำให้ขาดรายได้จากอาชีพที่ทำอยู่ เช่น การตัดยางพารา
- ถูกปิดบังข้อมูลข่าวสาร
- ไม่เชื่อว่า จะทำการคัดค้าน ทางสิทธิ ได้เป็นผลสำเร็จ
- คิดว่าถ้าคนอื่นอยู่ได้เราก็คงอยู่ได้
- ได้รับรู้ข้อมูลที่ผิดพลาดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำท้องถิ่น
- เมื่อมีการประชุมเปิดเวทีโครงการสิทธิไม่กล้ามาร่วมเพราะกลัวว่าจะเสียเวลา และจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง
- ได้รับข้อมูลที่ผิดในเรื่องของ องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) ขยายชาติ

นายโสภณ สิทธิเวช ราษฎรในพื้นที่

ได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องที่ตนถูกเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่ของการไฟฟ้า โดยมีเตอร์ไฟฟ้าที่บ้านของตนได้หมุนเร็วผิดปกติ หน่วยค่าไฟฟ้าเกินจากความเป็นจริง จากเมื่อก่อนเคยเสียค่าไฟฟ้าเดือนละ 200 กว่าบาท ทุกเดือน แต่ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมาค่าไฟฟ้าขึ้นเป็น 2,000 บาท ต่อเดือน แต่อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าก็ยังเท่าเดิมก็เลยไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่การไฟฟ้า ทางเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าก็รับปากว่าจะมาดูให้ แต่คอยมา 2 เดือนแล้วยังไม่มีเจ้าหน้าที่คนไหนเข้ามาช่วยเหลือ แก๊วสักคน ก็เลยไปติดต่อใหม่แต่การไปครั้งนี้นายโสภณ ได้นำเอาความรู้ที่ได้รับจากโครงการสิทธิ ซึ่งรู้เรื่องกฎหมาย (ผู้ประสานงาน คือ นายประวิง บุญทอง) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการร่างเป็นหนังสือเพื่อร้องเรียนต่อการไฟฟ้า และให้ผู้จัดการการไฟฟ้าเซ็นชื่อรับรู้เรื่องค่าไฟฟ้าเกินความเป็นจริง ซึ่งในตอนแรกทางเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าก็พูดชูนายโสภณว่า จะต้องรับผิดชอบค่าไฟฟ้าจะบิดพลิ้วไม่ได้ แต่เมื่อมีการพูดคุยกันด้วยเหตุผล ทางเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าจึงยอมเซ็นชื่อรับทราบจากกรณีของนายโสภณ แสดงให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ เอาัดเอาเปรียบทุกทาง ยิ่งถ้าใครไม่รู้เรื่องกฎหมายเลยก็จะถูกพูดจาข่มขู่ละเมิดสิทธิ

นายประยูร ขำเกื้อ ราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อน

นายประยูรได้เล่าถึงความเดือดร้อนที่ได้ประสบกับตนเองให้กับที่ประชุมได้รับทราบถึงข้อมูลความเป็นจริงที่ตนถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และผู้มีอิทธิพลในพื้นที่แจ้งความเท็จกล่าวหาว่าตนแผ้วถางป่าซึ่งไม่มีมูลความจริงแม้แต่น้อย มีหน้าข้าคนที่เป้นพยานในการการแจ้งความก็โกหกว่าตนเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก ซึ่งก็ไม่ใช่ความจริงเช่นเดียวกัน ต่อมาอีก

ประมาณ 2 เดือน นายโชคดี วิชัยดิษฐ์ (ผู้ที่แอบอ้างว่าเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ก็ได้รับคำสั่งจากนายอำเภอไชยา ให้ไปอบรมเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำให้เกิดความสงสัยกันว่านายอำเภอไชยา นายโชคดีทำอะไรกันอยู่ ทำไมถึงได้แก่กล้าคนชราที่มีอายุมากกว่า 60 ปี แกล้งไปขัดขวางผลประโยชน์ตรงไหน ดูแล้วก็ไม่น่าจะมี แล้วทำไมเรื่องที่ไม่มีมูลความจริงจึงถูกปรุงแต่งขึ้นมา ทำไมนายอำเภอไชยา จึงลงชื่อให้จับกุมนายประยูร ข้าเถื่อ ก่อนที่จะส่งตัวเจ้าหน้าที่มาพิสูจน์ความจริง แล้วทำไมเวลาเจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้นมาถ่ายภาพพื้นที่ที่ถูกแผ้วถาง จึงไปถ่ายจากของคนอื่นที่ถางมาแทนประกอบสำนวนคดี ยัดเหยียดความผิดให้กับคนบริสุทธิ์และเมื่อรองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีเดินทางขึ้นมาดูพื้นที่ที่บ้านนายประยูร แล้วบอกว่าไม่เห็นมีการแผ้วถาง นายพร คงจะพ้นผิดแล้วละ เพราะไม่เป็นความจริง ศาลคงจะไม่ฟ้อง แต่จนถึงขณะนี้ (ปัจจุบัน) เรื่องคดีความของนายประยูร ข้าเถื่อ ก็ยังไม่ยุติมีหน้าข้าเงินที่นายประยูรใช้ประกันตัว 100,000.-บาท (หนึ่งแสนบาท) ที่กู้ยืมมาจากคนอื่นซึ่งมีดอกเบี้ยที่แพงมาก ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ นายประยูร จึงได้ร้องทุกข์ไปยังศาลปกครอง และโครงการสิทธิมนุษยชน เพื่อขอความช่วยเหลือและขอความเป็นธรรม ซึ่งในขณะนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้มาดูแลความคืบหน้าคดีของนายประยูร เพื่อจะได้เป็นคดีตัวอย่าง และเอาคดีนี้ไปวิจัย และศาลปกครองได้สั่งฟ้องผู้ที่เกี่ยวข้อง 5 คน คือ

1. นายอาทร เพชรรักษ์ นายอำเภอไชยา
2. นายสุธรรม คงเหล็ก เจ้าหน้าที่ป่าไม้
3. นายศุภพงษ์ บุญเกียรติ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง
4. ร.ต.ท.ปฏิพล เจริญข้า เจ้าพนักงานสอบสวน
5. นายโชคดี วิชัยดิษฐ์ พยานเท็จ

หมายเหตุ ศาลดำเนินการสั่งฟ้องผู้ที่เกี่ยวข้องในข้อหา

- ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และวงศ์ตระกูล
- ทำให้เสียเงิน เสียเวลา

ซึ่งกรณีดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาเป็นตัวอย่างให้กับชาวบ้านได้ กรณีเช่นนี้สื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมอันน่าละอายของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง (ข้าราชการ) ซึ่งถูกอบรมให้ดูแลป่าบดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ราษฎรแต่กลับใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด รังแกคนยากจนที่ไม่มีทางสู้ ละเมิดสิทธิอันชอบธรรมของคนอื่นโดยความตั้งใจและจงใจ

นายบุญลือ บรรจง พูดกล่าวให้กำลังใจกับแกนนำทุกคน

นายบุญลือ ได้พูดให้กำลังใจในการทำงานของแกนนำทุกคน ว่าอย่าท้อถอย การทำงานต้องมีอุปสรรคบาง แต่เราต้องมาร่วมมือกันต่อสู้ และเรียกร้องสิทธิที่ถูกละเมิด เราต้องมีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ในการเรียกร้องทวงสิทธิในที่ดินทำกิน และสิทธิในทุก ๆ ด้านที่เราถูกละเมิดจากภาครัฐ ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนจะต้องมาร่วมใจกันรับผิดชอบชุมชนของตนเอง อย่างมัวแต่ทำเป็นนอนหลับไม่รู้ นอนหลับไม่เห็น เพราะประเทศชาติกำลังต้องการคนที่มีคุณภาพ มีความรักชาติบ้านเมือง ในภาวะเศรษฐกิจที่

ขบเซาทุกคนจะต้องหันมาสนใจในประเทศชาติให้มากขึ้น เพราะเราทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อชาติไทยล่มสลายเราจะร้องเพลงชาติไทยให้ใครฟัง

นายประวิง บุญทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิ ฯ

นายประวิง ได้พูดคุยถึงแนวทางการปฏิบัติงานในการพัฒนาชุมชนบ้านคลองไม้แดง

- สร้างสิทธิการจัดการทรัพยากรในชุมชน
- รวมพลังเคลื่อนไหว เผยแพร่ให้ชุมชนรู้เรื่องสิทธิ
- เก็บข้อมูลในชุมชน เผยแพร่ให้ชุมชนรับรู้
- เชื่อมโยงเครือข่าย ทำงานกันเป็นทีม
- ค้นหาทรัพยากรบุคคลเพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนา " เพื่อนำไปสู่การยกวางแผน

ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่อไป "

นางพูน ขวัญแก้ว

นางพูน ขวัญแก้ว ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับพี่น้องหมู่ที่ 4 ตำบลปากหมาก และแสดงความเห็นใจที่พี่น้องที่อยู่ในสวนป่าโซยา และแสดงความห่วงใยว่าอย่าให้เหมือนกับพี่น้องที่อยู่ในสวนป่าห้วยเคี่ยมเลย เพราะชาวบ้าน และแกนนำไม่มีจุดยืนที่แน่นอน จึงพบกับความเจ็บปวด ความพ่ายแพ้จากรายชื่อผู้ที่เดือดร้อนจำนวน 119 รายชื่อ ออกมาเรียกร้องทวงถามสิทธิในที่ดินทำกินของตนเองในที่สุดเหลือเพียง 9 รายชื่อที่มีสิทธิในการถือครอง ซึ่งถือว่าเป็นบทเรียนราคาแพงสำหรับทุกคน และได้ว่ากลอนมนโหวให้ทุกคนฟังโดยมีเนื้อหาให้กำลังใจกับคนทำงานเพื่อส่วนรวมทุกคน

นายสอศ สดนาถ

บอกข่าวการจัดงานเพื่อสุขภาพ ที่หน้าบึงชี ในวันที่ 1-3 พฤศจิกายน นี้ ว่าถ้าใครสนใจก็ให้ไปร่วมงานเพราะการที่เรามีสุขภาพที่ดี เราจะได้มีกำลังใจ และกำลังกายที่จะต่อสู้ต่อไป

นายสำราญ สุชีเกตุ ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง

กล่าวปิดประชุม และขอให้ทีมงานที่มาจากอำเภอพนม และหมู่ที่ 4 รวมทั้งเจ้าหน้าที่โครงการสิทธิมนุษยชน เดินทางกลับโดยความปลอดภัย

**เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์สิทธิชุมชน และเครือข่ายจังหวัด
โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคใต้ กรณีป่าชุมชน จ.สุราษฎร์ธานี
วันที่ 26 ตุลาคม 2545**

ณ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน

กำหนดทิศทาง และประมวลสถานการณ์สิทธิ

นายบุญเลี้ยง โพธิ์ทอง ตัวแทนจากป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เวลา 14.00 น. กล่าวเปิดประชุม และให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านได้แนะนำตัว ทำความรู้จักกัน

ชี้แจงวัตถุประสงค์

นายสมเกียรติ ประชุมรัตน์ เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ กล่าวชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการสิทธิฯ และพูดถึงสิทธิต่าง ๆ ในภาพรวมของประเทศ โดยกล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ชุมชนควรได้รับ และสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ยังไม่เป็นจริงในเชิงปฏิบัติ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับ รวมถึงการให้ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางสิทธิมนุษยชนที่ควรจะเป็นในอนาคต

รายงานสถานการณ์สิทธิในภาพรวมกับการแก้ไขปัญหาป่าไม้ที่ดินทำกิน

นายประวิง บุญทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ (อาสาสมัครชาวบ้าน) ได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาป่าไม้-ที่ดินทำกินของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ สมาชิกคนจน

- การแก้ไขปัญหาป่าไม้ที่ดินในภาคใต้ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาในภาคใต้ของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาสมาชิกคนจน กรณีปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ ยังไม่มีความคืบหน้าใด ๆ แม้ว่าคณะอนุกรรมการฯ ในฝ่ายสมาชิกคนจน พยายามที่จะติดตามเร่งรัดให้ทางรัฐบาลดำเนินการเร่งรัดจัดทำแนวเขตป่าและที่ดินทำกินในพื้นที่ทุกกรณี ปัญหาก็คงยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด
- ในส่วนของข้อเรียกร้องของสมาชิกคนจนที่ให้รัฐบาลดำเนินการปฏิรูปกฎหมายป่าไม้ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แม้ว่ารัฐบาลได้ตั้งคณะอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายป่าไม้ขึ้นมา แต่ใน 1 ปีที่ผ่านมา ก็ยังไม่มีดำเนินการใด ๆ
- สาเหตุที่สิทธิชุมชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญไม่ได้ทำให้เกิดการปฏิบัติจริงทางสังคม คือ ชาวบ้านยังไม่รู้และไม่เข้าใจในเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ

คำถามจากชาวบ้าน การปรับปรุงทบทวนกรรม ของรัฐ มีกระทรวงไหนที่รับผิดชอบแก้ไข ปัญหาให้กับคณะทำงาน ในส่วนการทำงานของสมาชิกคนจน และเครือข่ายทั่วประเทศ

ตอบโดย นายประวิง บุญทอง เจ้าหน้าที่สิทธิ ๔ ในการปรับปรุงทบทวน กรม ของภาครัฐ กระทรวงที่รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกคนจน และเครือข่ายอื่นทั่วประเทศ แบ่งออกเป็น 2 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดูแลในส่วนของป่าสงวนแห่งชาติ ,กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูแลในส่วนของป่าอนุรักษ์

วิเคราะห์สถานการณ์ ของแต่ละเครือข่าย (ประเมินสถานการณ์ในพื้นที่ของตนเองว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร)

ดำเนินการอภิปราย โดย นายวิชาญ เพชรรัตน์

สถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ แยกตามรายละเอียดดังนี้ คือ

1. สถานการณ์ของบ้านฮ่อง

- ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่เริ่มยุค ปัญหาที่ดินทำกินเริ่มมีสถานการณ์ดีขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐรับทราบข้อมูล ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน และส่งให้ สปก. ดำเนินการต่อไป
- บางพื้นที่ยังมีเจ้าหน้าที่คุกคามอยู่ และยังมีการจับกุมอยู่ คนในพื้นที่เองยังมีการรวมตัวเรียกร้อง
- การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาล่าช้า ปลดปล่อยระยะเวลาว่างเลยไปโดยไม่ดำเนินการอะไร สร้างความเบื่อหน่ายให้กับชาวบ้าน
- ชาวบ้านเองก็ไม่กระตือรือร้น พอสถานการณ์เย็น (เริ่มคลี่คลาย) ชาวบ้านก็วางเฉย

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- จัดกระบวนการทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้เกิดกระบวนการติดตามการแก้ไขปัญหายังต่อเนื่อง
- หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ยังเป็นตัวแทนชาวบ้านโดยตรง ควรที่จะเข้าไปตั้งคำถามและประชุมร่วม เรื่อง ปัญหาความไม่คืบหน้าตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติจริงเข้าไปพบปะกับทางอบต. ว่าทางหน่วยงานอบต. จะยึดหลักการทำงานตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน หรือไม่
- ทางกลุ่มประเด็นปัญหาที่ดินสาธารณะบ้านฮ่องประกาศเจตนารมณ์ อินดีที่จะช่วยเหลือในเครือข่ายที่เดือดร้อน และเร่งล้มมนาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน

2. สถานการณ์ของไค้ร่มเย็น

- มีประเด็นปัญหาข้อมูลข่าวสาร โดยผู้นำท้องถิ่น ซึ่งทำตามคำสั่งจากส่วนบน (ส่วนราชการ) เปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐในส่วนที่ดี แต่ปกปิดข้อเสีย ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคนในชุมชนอย่างรุนแรง

- ชาวบ้านขาดความเชื่อถือข่าวสารข้อมูลของเอกชน หรือองค์กรภาคประชาชน (สาเหตุเพราะถูกแทรกแซง จากรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐในการให้ข้อมูลในแง่ลบ)
- ชาวบ้านเชื่อในคำพูดของเจ้าหน้าที่รัฐ (การให้ความหวังว่าจะทำสิ่งต่างๆ ให้)
- การขยายผล เรื่องสิทธิชุมชน สู่ที่ประชุมหมู่บ้าน 6 ชุมชน ให้มากขึ้น แล้วเชื่อมโยงให้เห็นถึงผลกระทบที่ชุมชนได้รับโดยใช่ชื่อ ในกรณีปัญหาในแต่ละชุมชน มากเป็นตัวอย่างประกอบ

แนวทางการแก้ไขปัญา

- ต้องรวบรวมพลังคนในชุมชนให้ได้
- สร้างความเชื่อมั่น และความสามัคคี รวมทั้งการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้เกิดในชุมชน
- อ้างอิงสิทธิ ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ 2 มาตรา คือ มาตรา 46 และ 56

ผลที่ตามมาเมื่อทำตามแนวทาง ดังกล่าวข้างต้น

- เจ้าหน้าที่มีทีท่าอ่อนลง (ให้การยอมรับมากขึ้น)
- การแก้ไขปัญา เกิดการยอมรับจากภาครัฐ และเริ่มเห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการแก้ไขปัญาที่เกิดขึ้นกับชุมชน
- เริ่มมีการกันแนวเขตป่ากับที่ดินทำกินออกจากกัน

ประเด็นคำถาม จากผู้เข้าร่วมประชุม ต่อสถานการณ์การแก้ไขปัญาของบ้านหน้าถ้ำ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่า ในการกันแนวเขตที่ดินทำกินออกจากป่า มีการดำเนินการอย่างไร (กันแนวเขตอย่างไร)

- ออกกฎเกณฑ์ร่วมกันในชุมชน และดำเนินการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าให้ชัดเจน
- ใช้มติจากกลุ่มคนในชุมชน แบบมีส่วนร่วม ช่วยเน้นเรื่องกฎกติกา การวางแนวเขตป่า
- เจ้าหน้าที่หยุดคุกคาม และรับดำเนินการพิสูจน์สิทธิ (อยู่ในขั้นตอนของการดำเนินการ)

3. สถานการณ์ในพื้นที่บ้านบางจำ กิ่งอำเภวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ไม่มีความคับหน้าใด ๆ ในการแก้ไขปัญาเรื่องที่ดินทำกิน
- ชาวบ้านไม่บุกรุกป่าไม้เพิ่มเติม
- ในพื้นที่ ชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ประสานงานกันได้ดี
- ในส่วนของการกันแนวเขตที่ดินทำกินกับแนวเขตป่า ยังไม่มีการดำเนินการกันเขตที่ชัดเจน

4. สถานการณ์ในพื้นที่แก่งกรุง (ตำบลปากหมาก)

- สถานการณ์เริ่มเย็นลง (คลี่คลาย) ไม่มีการเข้าไปดำเนินการจับกุมชาวบ้าน
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ พูดยุติความหวังกับชาวบ้าน เรื่องการแก้ไขปัญหาดินทำกิน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มอ่อนลง และหยุดการเคลื่อนไหว
- ชาวบ้านเริ่มหลงทิศทาง เพราะคิดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐพูดจริง เมื่อทวงถามความคืบหน้า ก็ได้รับคำตอบว่าต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนของทางราชการ ซึ่งก็ไม่รู้ว่าเมื่อไร และก็ไม่มีความชัดเจนในการดำเนินงาน
- ชาวบ้านเริ่มเบื่อกับความล่าช้าของเจ้าหน้าที่รัฐ

สิ่งที่ควรดำเนินการ (จัดทำ)

- จัดกระบวนการทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้เกิดกระบวนการติดตามการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ติดตามการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างต่อเนื่อง อย่าให้เจ้าหน้าที่รัฐละเลยและเพิกเฉย
- สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง ต่อปัญหาทุกกรณีแก่คนในชุมชน

5. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ในส่วนของหมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน เคยมีการออกหมายจับกุมชาวบ้าน 129 ราย แล้วชาวบ้านเดือนร้อน รวมตัวกันพบผู้ว่าราชการจังหวัด 1 ครั้ง โดยการยื่นยันการแก้ไขปัญหาตามแนวทางสมัชชาคนจน
- เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทำการปิดถนนซอยทางเข้าไร่ของชาวบ้าน
- ในส่วนของชาวบ้านยังคงเหนียวแน่น พร้อมทั้งจะต่อสู้ตลอดเวลาที่มีปัญหา

สถานการณ์ ภาพรวม มี 2 กรณีปัญหา ได้แก่

- พื้นที่เขตนิคมสหกรณ์ ไม่ยอมดำเนินการใด ๆ
- พื้นที่เขตป่าไม้ ป่าไม้อำเภอไม่รู้ปัญหาเลย และไม่ยอมร่วมแก้ไขกับชาวบ้าน

ภาพรวมของทุกกรณีปัญหา

- ให้ทบทวนการทำงานของคณะทำงานพื้นที่ (สมัชชาคนจน) วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน
- ในเขต ตำบลพลูเถื่อน นิคมสหกรณ์ปฏิเสธความรับผิดชอบ ทั้งที่มีหลักฐานของนิคมสหกรณ์ยืนยันอยู่ในพื้นที่ของชาวบ้าน
- ป่าไม้ (บางคน) เข้าพื้นที่ บอกให้ชาวบ้านถางป่า เลื่อยไม้ (หลอกชาวบ้านให้ชาวบ้านกระทำความผิดจะได้ดำเนินการจับกุม แต่ชาวบ้านรู้ทัน)

- ตามความเป็นจริง อำเภอพนม สถานการณ์ในปัจจุบัน ชาวบ้านทั้งอำเภอกำลังได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก โดยเฉพาะปัญหาเรื่องสิทธิทำกิน แต่ไม่มีความคืบหน้า เพราะคนในชุมชน ไม่ยอมลุกขึ้นมาต่อสู้อย่างจริงจัง ไม่กระตือรือร้นที่จะแก้ไขปัญหให้ตัวเอง ยังคงคอยความหวังจากภาครัฐ

6. สถานการณ์ในพื้นที่อำเภอปลายพระยา

- อยากให้ส่วนของเครือข่ายป่าเปิดเวทีทำความเข้าใจในเรื่องสิทธิเกษตรกรที่ยืน และกำหนดทิศทางเรื่องการดำเนินงานให้ชัดเจน เพราะในส่วนของชาวบ้าน มีความพร้อมอยู่แล้ว
- พร้อมทั้งจะออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองตลอดเวลา
- นายอำเภอรู้เรื่องสิทธิในการขอแสดงเจตจำนง เรื่องที่ดินทำกิน เกษตรกรที่ยืนแล้ว แต่พูดว่าให้ทำตามขั้นตอน (ชาวบ้านไม่เข้าใจคำว่าทำตามขั้นตอน ว่าต้องดำเนินการอย่างไร) จึงฝากปัญหานี้ สำหรับคณะกรรมการสมาชิกคนจน ที่เข้าใจปัญหาทุกปัญหา
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ เริ่มเข้าใจ สถานการณ์ของชาวบ้าน
- เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่คุกคาม ทำลายกับการทำงานในส่วนของการเรียกร้องสิทธิ

7. สถานการณ์ในพื้นที่ป่าพรุดันตุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่ (ขณะนี้มีการดำเนินการขอให้ภาครัฐซื้อที่ดินทำกินของชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ ป่าพรุดันให้กับป่าพรู) และให้ดำเนินการควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่าพรูเพิ่มเติม

สรุปวิเคราะห์ ประเมินผล สถานการณ์ทั้งหมด

นายวิชาญ เพชรรัตน์ ดำเนินการสรุป วิเคราะห์ ประเมินผล สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

- ไม่มีภาพความเคลื่อนไหว เนื่องจากทุกกรณีปัญหาถูกเชื่อมโยงในช่วงปรับปรุงระบบราชการ
- ทุกกรณีปัญหา ทุกพื้นที่ จะกำหนดบทบาทตัวเองอย่างไร เพราะถูกถ่วงเวลาให้ล่าช้าจากระบบราชการ โดยการบอกว่าจะเข้ามาแก้ไขปัญหให้
- ไม่มีหลักประกันให้แก่คนในชุมชน

เปิดเวทีเสรี

- กำหนดแนวทางให้ชัดเจน
- ชาวบ้านทางภาคใต้ยังไม่ตื่น (ไม่เข้าใจ) เรื่องสิทธิต่าง ๆ ต้องทบทวนการสร้างกระบวนการทำความเข้าใจ

สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ

- ผลักดันให้มีการรับรองสิทธิ " ทุกเรื่องที่เป็นจริงให้เห็นเป็นรูปธรรม "
- ป่าไม้ ที่ดิน
- รับรองสิทธิให้เป็นรูปธรรม
- เร่งออกเอกสารสิทธิ
- เร่งกดดันเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นให้แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้าน

**เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์สิทธิชุมชน และเครือข่ายจังหวัด
โครงการสิทธิชุมชนศึกษา กรณีป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี
วันที่ 27 ตุลาคม 2545 เวลา 9.30 น.
ณ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน**

กำหนดทิศทาง และประมวลสถานการณ์จริง

ยุทธศาสตร์

ผลักดันให้เกิดการรับรองสิทธิชุมชนทุกเรื่อง ทุกกรณีปัญหา ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน 2540

สิ่งที่จะทำต่อไป

- รวบรวมข้อมูลพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
- ทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่
- จัดเวทีพูดคุยกับกับรัฐ
- รณรงค์เผยแพร่สถานการณ์ปัญหาให้สาธารณะชนได้รับทราบ
- ประสานงานกับองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ

การแก้ไขปัญหาป่าไม้ที่ดินของคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน กรณีปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้

- ไม่มีการประชุมในระดับภาคในขณะนี้
- เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สนองตอบนโยบายรัฐ
- การประสานงานของเครือข่ายป่ายังขาดความต่อเนื่อง

กำหนดการประชุมในครั้งต่อไป

- จะให้มีการประชุมเครือข่ายป่าในครั้งต่อไปในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2545 ณ วัดบางใบไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่เวลา 10.00 น. เป็นต้นไป

การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน 1
โครงการสิทธิมนุษยชนศึกษา (ป่าชุมชนสุราษฎร์ธานี)

วันที่ 25 สิงหาคม 2545 เวลา 10.00 น.

ณ บ้านสองแพรก หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความเป็นมา

ในอดีตบ้านสองแพรกเคยมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด มีพื้นที่ประมาณ 6,000 ไร่ มีชาวบ้านอาศัยอยู่ 127 คน 42 ครัวเรือน ทุกบ้านมีเลขที่บ้านซึ่งออกให้โดยที่ว่าการอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ ปาล์ม น้ำมันยางพารา และผลไม้ตามลำดับ

ลักษณะของพื้นที่ จะเป็นที่ราบสูง เปิดเนินเขาเตี้ยๆ (เป็นเขาหินดำและดินแดงปะปนกัน)

ลักษณะอากาศ จะมีอากาศชื้น

ลักษณะของป่า เป็นป่าต้นน้ำที่ใช้หล่อเลี้ยงคนในอำเภอพนม อำเภอบ้านตาขุน และไหลลงสู่คลองเขาคอก คลองพุมดวง และเรื่อยมาจนถึงแม่น้ำตาปี ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชาวบ้านสองแพรกเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มีลำดับความเป็นมา คือ

ปี พ.ศ. 2518 - 2520 ได้มีบริษัทขึ้นไปทำไม้สัมปทาน และมีการทำไม้จากรัฐเอง โดยทำในเขตของสหกรณ์นิคมพนม จำกัด ในช่วงที่มีการทำไม้นั้นก็มีการทำเหมืองแร่ดีบุกควบคู่ไปด้วย โดยกลุ่มนายทุนได้รับสัมปทานจากรัฐบาล มีการว่าจ้างคนงานเพื่อเข้าไปทำกิจกรรมดังกล่าว คนงานเหล่านั้นได้แผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย (ใช้เป็นอาหารประทังชีวิต)

ปี พ.ศ. 2525 รัฐบาลได้สนับสนุนให้คนขึ้นไปอยู่บนพื้นที่ป่าเพื่อเป็นแนวกันชนระหว่างภาคใต้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้เริ่มหมดไป นายทุนและผู้มีอำนาจและชาวบ้านจากหลายๆ พื้นที่เริ่มเข้าไปอยู่อาศัยกันมากขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นเขตของสหกรณ์นิคมพนม คงจะมีสิทธิในผืนแผ่นดินนี้ และเริ่มทำการแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ ยางพารา ปาล์ม และสวนผลไม้ โดยรัฐบาลไม่เคยเข้าไปยุ่งเกี่ยว และให้การสนับสนุนด้านข้อมูลความรู้

ต่อมาเกิดเหตุการณ์อุทกภัยร้ายแรงที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งผลให้รัฐบาลยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศไทย ขณะนั้นบ้านสองแพรกมีชาวบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่ประมาณ 30-40 ครัวเรือน ซึ่งได้รับความเดือดร้อนอย่างหนักเนื่องจากหน่วยรักษาป่า เข้ามาในพื้นที่เพื่อเรียกค่าคุ้มครอง ถ้าใครจะบุกรุกแผ้วถางป่าได้จะต้องเสียเงินให้แปลงละ 3,000-30,000 บาท ตามจำนวนแปลง ถ้าใครไม่มีเงินจะถูกคุกคามตลอด มีการจับกุมดำเนินคดีบ่อยครั้ง กรณีตัวอย่าง คือ นายสาขันธ์ ชัยถาวรณ ถูกจับกุมเรื่องแผ้วถางสวนในบ้านของตนเอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 - ปัจจุบัน เป็นต้น

ปลายปี พ.ศ. 2544 ชาวบ้านสองแพรกได้มีการรวมตัวกันเพื่อรักษาป่าต้นน้ำลำธารที่ยังคงเหลืออยู่จากการทำลายของนายทุน

สาเหตุที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เนื่องจากการถูกกดดันจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะพยายามเข้ามาทำลายสิ่งปลูกสร้างของชาวบ้าน และต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่าหายาก สมุนไพรหายาก ผลไม้ป่าที่ยังหลงเหลืออยู่เพราะขณะนี้ยังมีผู้ที่ทำลายป่าเหลืออยู่ในพื้นที่ (ไม่กี่คน) เพราะคนเหล่านี้เป็นญาติของเจ้าหน้าที่รัฐ

ในวันที่ 30 มกราคม 2545 ได้มีการประกาศจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 ฉบับ ความเป็นมาให้ชาวบ้านอพยพออกจากพื้นที่และให้รื้อถอนทำลายถนนและผลอาสินสิ่งปลูกสร้าง ภายใน 30 วัน นับแต่วันประกาศ

ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545 ชาวบ้านในพื้นที่จำนวนประมาณ 300 คน ได้รวมตัวกันเพื่อสร้างสังคมให้ดีขึ้น โดยการเรียกร้องของความเป็นธรรม ณ ที่ว่าการอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยขณะนั้นมีนายจรี แก้วบำรุง เป็นนายอำเภอ เรื่องที่ชาวสองแพรกเรียกร้อง คือ

1. ไม่ให้รื้อถอนบ้าน ทำลายถนน และผลอาสิน
2. ภาครัฐใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในการเลือกปฏิบัติ เพราะประกาศให้รื้อถอนบ้านสองแพรก
3. ชาวบ้านได้ลงขัน (ระดมเงิน) เพื่อใช้ในการบูรณซ่อมแซมเส้นทางที่มีอยู่เดิม แต่กลับถูกออกหมายจับชาวบ้าน 129 ราย สรรพเงินกันทำถนน ทั้งที่ถนนเส้นนี้ทางบริษัทที่สัมปทานป่าไม้ ได้ใช้ทำการขนซังยางไม้ใหญ่ออกจากป่าสองแพรกมาช้านาน

สมุนไพรที่สำคัญ

บ้านสองแพรกมีพืชสมุนไพรที่สำคัญขึ้นอยู่ในพื้นที่หลายชนิดที่หายากได้แก่ ดอกบัวผุดซึ่งดอกบัวผุดนี้จะเกิดขึ้นในที่ที่มีอากาศชื้น มีข้อมูลว่าดอกบัวผุดจะมีให้เห็นทั้งปี แต่ต้องรู้จักวิธีการใช้ประโยชน์ ไม่เช่นนั้นจะเป็นการทำลายธรรมชาติ โดยรู้ไม่เท่าถึงการณและยังมีพืชสมุนไพรอีกหลายชนิดที่เป็นที่ต้องการของนายทุน แต่ถูกชาวบ้านกีดกันไม่ให้เข้าไปในพื้นที่เพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากสมุนไพร

ลักษณะทางสังคม

การเป็นอยู่ในสังคมของบ้านสองแพรก จะมีการช่วยเหลือกันตลอดเวลา (สูง) มีความสามัคคีกัน มีความกล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าในบางเวลาจะมีการขัดแย้งกันบ้าง ก็เป็นแค่เรื่องเล็กน้อย มีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะมีการรวมตัวกันทันที (อย่างเหนียวแน่น) ได้เหมือนเดิม

ชาวบ้านสองแพรกอพยพถิ่นฐานมาจากที่อื่น เช่น อำเภอเคียนซา อำเภอพนม อำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ อำเภอกีรีรัฐนิคม อำเภอบ้านคาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอขนอม อำเภอหัวไทร อำเภอเมือง อำเภอลิขิต อำเภอทุ่งสง อำเภอทุ่งใหญ่

จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอปลายพระยา อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา และจากภาคอีสานที่เข้ามารับจ้างขายแรงงาน ทำสวน เช่น ชาวจังหวัดนครราชสีมา และชาว จังหวัดหนองคาย เป็นต้น ทุกคนมีภูมิสำเนาที่แตกต่างกัน มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่าง แต่สิ่งเหล่านี้ก็มิได้เป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งกันมากมาย เพราะคนในชุมชนนี้มีความรัก ความสามัคคีกัน คอยช่วยเหลือกันตลอดเวลา

ลักษณะการคมนาคม

การคมนาคมในการเดินทางที่จะเข้าไปในบ้านสองแพรกยังเป็นไปด้วยความยากลำบาก เส้นทางที่ใช้ในการคมนาคมเป็นเส้นทางสายเก่าที่สมัยก่อนเคยใช้น้ำไม่ออกจากพื้นที่ เวลาฝนตกจะต้องใช้ทางเท้าเดินออกจากหมู่บ้าน (ประมาณ 7 กิโลเมตร) ใช้รถไม่ได้เลย (รถที่จะใช้ในการสัญจรไปมาจะใช้ได้เฉพาะหน้าแล้งเท่านั้น) ชาวบ้านจึงทำการปรับปรุงเส้นทางเพื่อพัฒนาถนนให้ดีขึ้น(กิโลจบึงม)

ลักษณะแม่น้ำลำคลอง

แม่น้ำลำคลองในบ้านสองแพรกจะเป็นลำคลองเล็กที่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี แต่ถ้าเป็นช่วงหน้าแล้งน้ำก็จะลดจำนวนลงมากกว่าปกติ (แต่ไม่ถึงกับแห้งขอด) เวลาฝนตกหนักน้ำก็จะไหลเชี่ยวและมีระดับที่สูงมาก สีของน้ำจะขุ่นข้น สาเหตุ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่ต้นไม้บริเวณริมห้วยถูกตัดโค่น พื้นที่ถูกทำลายโดยนายทุน และชาวบ้านผู้ที่ขาดความรู้ และรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (เพียงบางคน) และในช่วงหลังกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำสองแพรก ได้นำพันธุ์ไม้ที่มีคุณสมบัติดูดซับน้ำได้ดีไปปลูกไว้ริมห้วยประมาณ 100 กว่าต้น และคิดว่าจะทำการปลูกไปอย่างนี้เรื่อยๆ ทุกๆ วันประชุมกลุ่ม (ทุกเดือน) เพื่อจะได้แก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น และช่วยกันฟื้นฟูป่าอีกด้วย

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ในปัจจุบัน

1. ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (ร่วมกันกับภาครัฐ)
 - รัฐไม่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชน
 - เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตรได้เอง รวมทั้งนโยบายในการแก้ปัญหา
 - ขาดข้อมูลข่าวสารสภาพความเป็นจริงในชุมชน
 - ถูกนายทุน / เจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้ช่องโหว่ทางกฎหมายปิดกั้นชาวบ้านไม่ให้มีสิทธิ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ
2. รัฐไม่ได้สนับสนุนให้ชุมชนเข้าไปแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และศักยภาพในชุมชน เนื่องจากไม่มั่นใจในศักยภาพของชุมชนและปิดกั้นโอกาสเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ นายทุน และพวกพ้องของตนเอง
3. ขาดข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิชุมชนจากภาครัฐ เนื่องจากไม่อยากให้ชาวบ้านเติบโต

4. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจาก
 - ขาดความเชื่อถือในวิธีการของชุมชน
 - การเอื้อผลประโยชน์ให้แก่นายทุนและพวกพ้อง
5. รัฐไม่มีการจัดระบบถือครองที่ดิน และการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม เนื่องจาก
 - ไม่ให้ความสนใจสภาพของชุมชนอย่างแท้จริง
 - หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการออกเอกสารสิทธิ์ยังไม่มีการแบ่งเขตการถือครองที่ดินให้ชัดเจน
 - เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบัน ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าควบคู่กับการอนุรักษ์ เช่น ยังมีการจับกุมชาวบ้านในเขตป่าบ้านสองแพรก เมื่อชาวบ้านเข้าไปตัดหาวย ตัดไม้ไผ่ มาใช้ประโยชน์ หากพบมาเป็นอาหาร
6. รัฐไม่พัฒนาด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนนหนทาง เนื่องจากคิดว่าชาวบ้านทำลายป่า

แนวทางการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน

1. มีการรวมกลุ่มปรึกษาหารือกันในกลุ่มบ้านของตนเอง หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน
2. มีการเรียกร้องสิทธิให้มีการอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลพลูเถื่อน ณ ที่ว่าการอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย โครงการป่าทะเลเพื่อชีวิต เครือข่ายป่าภาคใต้ ฯลฯ
4. มีการศึกษาดูงานในกรณีพื้นที่มีปัญหาที่ใกล้เคียงกัน
5. มีการต่อต้านผู้ที่บุกรุกป่า และร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่เหลืออยู่
6. มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตร่วมกันปลูกป่าแทนการปลูกพืชเศรษฐกิจ
7. มีแกนนำธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชน ไปประชุมร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ในเรื่องที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชน และเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง
8. ต้องมีกฎหมายที่เกิดจากความจำเป็นจริงที่สุด โดยที่ประชาชนมีสิทธิกำหนดแนวทางของตัวเอง

การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน 2
โครงการสิทธิมนุษยชนศึกษา กรณีป่าชุมชน จ.สุราษฎร์ธานี
วันที่ 26 กันยายน 2545 เวลา 10.00 น. – 17.00 น.
ณ สำนักสงฆ์บ้านคลองไม้แดง บ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7
ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เปิดการประชุม

นายประวิง บุญทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ เป็นผู้ดำเนินรายการ ได้กล่าวเปิดการประชุมโดยได้กล่าวแนะนำตัวเอง และชาวบ้านที่มาจากอำเภอพนม และรายงานกิจกรรมที่ได้กระทำร่วมกันกับชาวแก่งกรุง ดังนี้

1. นางพูน ขวัญแก้ว จากอำเภอพนมกล่าวแนะนำตัวเอง และพูดคุยเรื่องพื้นที่ทำกินที่มีปัญหากับป่าไม้ ที่ตำบลสองแพรก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาเหตุ คือ การถูกละเมิดสิทธิในพื้นที่ทำกินถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และการปกครองที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. นายสมชาย สังข์ทอง เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิฯ
3. นางศรีสุตา จันทระโชติ ตัวแทนชาวบ้านจากอำเภอพนม
4. นางลีลาวดี สิงห์บุตร ตัวแทนชาวบ้านจากอำเภอพนม
5. นายบุญโญ คำวงศ์ ผู้สังเกตการณ์จากอำเภอท่าชนะ

รายละเอียดเกี่ยวกับงานสิทธิมนุษยชน

กระบวนการเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิของชุมชน และแนวทางเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ตามแนวทางของที่ประชุม มีดังนี้ คือ

1. ทำความเข้าใจเรื่องโครงการสิทธิ เป้าหมายและบทบาท (โดยนายสมเกียรติ ประชุมรัตน์)
2. ความคาดหวังของสมาชิกที่มาร่วมเวที (โดยนายสามารถ อ่อนมาก)
3. สิทธิตามรัฐธรรมนูญ (โดยนายสมชาย สังข์ทอง)
4. ระดมความคิดเห็นต่อสถานการณ์สิทธิ และหาความหมายของคำว่าสิทธิชุมชน ตามความเข้าใจของสมาชิก
5. แนวทางในการทำให้สิทธิชุมชนเป็นจริงในทางปฏิบัติ (โดยนายสำราญ สุขขีเกตุ)
6. จัดทำข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปสู่แผนการพิทักษ์สิทธิชุมชน (โดยนายสมเกียรติ ประชุมรัตน์)

(1) กระบวนการทำความเข้าใจในเรื่องสิทธิ เป้าหมาย และบทบาท นายสมเกียรติ ประชุมรัตน์ ได้ข้อสรุปดังนี้

- โครงการสิทธิมนุษยชนศึกษาเกิดขึ้นเพื่อเสริมให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชนเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540 มาตรา 46 ในเรื่องสิทธิชุมชน เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนในระยะ 3 ปี ของโครงการนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดกฎหมายฉบับหนึ่งที่จะให้ความสำคัญคุ้มครองในเรื่องสิทธิชุมชน

มนุษยชน คือ คน

สิทธิที่ชุมชนได้มามี 2 ทาง คือ

1. สิทธิที่คนอื่นให้มีการยกตัวอย่าง เช่น เจ้าของสวนผักบอกให้คนอื่นเข้ามาเก็บผักในสวนของตนเองได้ เป็นต้น
2. สิทธิที่ต้องเรียกร้องจึงจะได้มา

สาเหตุของการละเมิดสิทธิในชุมชน

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจกลั่นแกล้งชาวบ้าน ยกตัวอย่างคดีเผาไข่ ผู้ต้องหายในท้องขัง ผู้หญิงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจข่มขืนในที่คุมขัง สรุปได้ว่า มาจากระบบความยุติธรรมของการปกครอง
2. ระบบราชการ
3. ระบบท้องถิ่น (เช่น การละเมิดสิทธิกันเอง)
การละเมิดสิทธิ (สิทธิที่เราควรจะได้)
 - เรื่องข้อมูลข่าวสาร
 - สิทธิในการมีส่วนร่วม
 - สิทธิในการดำรงชีวิต
 - สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น
 - สิทธิที่เราถูกละเมิดอย่างรุนแรง คือสิทธิของความเป็นคน คนเราทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

นายวีระ บุญทอง ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านเวียงชัย

นายวีระ ได้พูดถึงเรื่องของตนเองได้ประสบมา คือ เรื่องที่ไปใช้บริการที่สถานอนามัยปากหมาก อำเภอไชยา เจ้าหน้าที่พยาบาลที่อนามัยไม่รักษาเวลาในการรักษาคนไข้ สายแล้วยังไม่กระตือรือร้นที่จะทำงาน กระทำความผิดตามมาตรา 82

- โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ที่จะเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ ละเมิดสิทธิคือ เมื่อสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์บ้านเวียงชัย นำเอาประกาศการรับสมัครสมาชิกใหม่ไปปิดไว้ที่โรงเรียน ก็จะดำเนินการฝึกปายประกาศทั้งและอาจารย์ใหญ่ก็สั่งห้ามไม่ให้สมาชิกในกลุ่มบางคนเข้าร่วมประชุมกลุ่ม เพราะไม่พอใจ

กล่าวหาทางกลุ่มเป็นกลุ่มที่ไม่จดทะเบียน ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่น่าเชื่อถือ และกล่าวหาว่าเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)

- จัดหมายที่ไปรษณีย์ฝากไปให้กับชาวบ้านจะถูกฉีกอ่านก่อนทุกครั้ง
- โรงเรียนไม่เปิดกว้างให้กับชาวบ้านให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำอาหาร

กลางวันให้กับเด็กนักเรียน โดยมีการทำเป็นพรรคพวก เล่นเล่นกัน

นายประยูร ขำเกื้อ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บ้านประเสริฐ

นายประยูร ได้กล่าวว่าเรื่องการถูกละเมิดสิทธิ โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง สั่งห้ามไม่ให้นำเครื่องจักรกล เสาไฟฟ้า เข้าไปในหมู่บ้านปิดกั้นความสะดวกสบายของชุมชน ซึ่งผิดกฎหมายตามมาตรา 78

บทบาทหน้าที่ของโครงการสิทธิ

โครงการสิทธิมีบทบาทหน้าที่ในการกระตุ้นให้ประชาชนรู้เรื่องสิทธิของตัวเองและชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ใช้สิทธิได้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

นายสามารถ อ่อนมาก ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านทิวสุข

นายสามารถกล่าวถึงความคาดหวังของสมาชิกในเรื่องสิทธิของชุมชน และความเข้าใจของสมาชิกในเรื่องสิทธิที่ดินทำกิน รวมทั้งกล่าวเสนอแนะเรื่องที่ชาวบ้านถูกปิดกั้นด้านสิทธิเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ 2540

(2) ระดมความคิดเห็นจากสมาชิกในเรื่องของสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

1. อะไรมีประโยชน์ต่อชาวบ้าน โดยการนำเสนอของชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ในการละเมิดสิทธิของชุมชนในปัญหาต่างๆ ของชุมชนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- กระตุ้นความคิดเรื่องสิทธิจากผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง นายสมชาย สังข์ทอง เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น และแนวทางร่วมกันในเรื่องสิทธิของชุมชน โดยมีชาวบ้านบางคนบอกว่ารู้ข่าวว่าจะมีการจัดเวทีเรื่องสิทธิก็เลยลองมาประชุมดูว่าจะมีประโยชน์อะไรต่อตนเองบ้าง และอีกคนบอกว่าอยากรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เข้าใจในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจจากเรื่องสิทธิเพราะโดนปิดบังข้อมูลข่าวสารมาโดยตลอด

นายสำราญ สุทธิเกตุ ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง

นายสำราญ เสนอความคิดเห็นเรื่องข้อมูลที่สมาชิกบอกต่อๆ กันไปในเรื่องของการจัดเวทีสิทธิว่าบางทีคนที่ไปสื่อสารบอกคนอื่นอาจจะสื่อสารกันไม่ชัดเจนว่าจะจัดประชุมเรื่องอะไรทำให้ชาวบ้านที่มาบางคนไม่รู้ข้อมูลเรื่องเวทีสิทธิมาประชุมถึงได้รู้ว่าเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของตนเองควรจะใช้และถูกละเมิดอย่างไรบ้าง ถูกวิตรอนจากใคร

นางพูน ขวัญแก้ว

กล่าวถึงเรื่องของสิทธิสตรีที่ไม่เคยได้รับบทบาทเท่าเทียมกับผู้ชาย จากที่ผ่านมามจะถูกกดขี่ มาโดยตลอด

(3) สิทธิตามรัฐธรรมนูญ นำเสนอโดย นายสมชาย สังข์ทอง

สิทธิ คืออะไร ถามชาวบ้านที่มาร่วมประชุมว่ามีความเข้าใจในความหมายของคำว่าสิทธิแค่ไหน ชาวบ้านตอบว่าสิทธิคือ ความเป็นเจ้าของ สิ่งของของเรา การครอบครอง สรุปได้ว่า สิทธิ คือ สิ่งที่เราพึงได้ตามกฎหมาย

ถามชุมชนว่าชุมชน คืออะไร ชาวบ้านตอบว่า หมู่คนอยู่หนาแน่น หมู่บ้าน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันมีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) การถูกละเมิดสิทธิของชุมชนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยนายสำราญ สุกี้เกตุ

นายสำราญ ออกมาพูดเรื่องการถูกละเมิดสิทธิของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

- ทรัพยากรป่าไม้ เช่น ไม้ล้มหมอนนอนไพร (มาตรา 79) มาใช้สาธารณะประโยชน์ มาทำเป็นสะพาน ศาลาที่ประชุมหมู่บ้าน และที่อยู่อาศัย ควรจะให้สิทธิกับชุมชนได้นำมาเลือกทำที่อยู่อาศัย ตัดกว่าปล่อยให้ผุไปเปล่า ๆ โดยไม่จำเป็นจะต้องขออนุญาตกับเจ้าหน้าที่ (ชาวบ้านควรจะรวมกลุ่มกันต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสิทธิอันชอบธรรมนี้)

- ทรัพยากรน้ำ ในอนาคตชาวบ้านจะถูกช่วงชิงทรัพยากรน้ำจากภาครัฐ (เช่นที่ฝ่ายบ้านยางไพรง เกิดการแย่งชิงน้ำกันระหว่างอำเภอไชยา กับอำเภอท่าฉางในการทำประปา)

- ชาวบ้านถูกอิทธิพลท้องถิ่นครอบงำ โดยมีการสั่งห้ามชาวบ้านเข้าร่วมฟังในการจัดเวทีเรื่องสิทธิ เพราะไม่อยากให้ชาวบ้านได้รู้เรื่องกฎหมาย และการถูกละเมิดสิทธิต่าง ๆ เพราะทำให้ชาวบ้านรู้เรื่องกฎหมายมากเกินไปทำให้ควบคุมได้ยากในอนาคต

(5) สาเหตุแห่งการถูกละเมิดสิทธิ โดยนายสมเกียรติ ประชุมรัตน์

1. ความไม่รู้ของชาวบ้านว่าตัวเองมีสิทธิอะไรบ้างควรที่จะใช้สิทธิของตนเองอย่างไร เช่น

- ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วม
- ทุกคนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุกคนอาจจะกลัวบางสิ่งบางอย่างที่จะใช้สิทธิของตัวเองที่ถูกละเมิด ซึ่งเหตุนี้เป็นที่มาของการยอมรับในการถูกละเมิดสิทธิของตนเอง

2. การยอมรับการถูกละเมิดสิทธิโดยจำยอม (สิทธิชุมชนถูกทำลาย)

ถ้าชาวบ้านไม่รู้ว่าถูกละเมิดอะไรบ้างก็ควรหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องของสิทธิของตนเอง

(6) สิ่งที่ถูกละเมิดสิทธิ โดยนายบุญลือ บรรจง

- ราคาผลผลิต ทางรัฐบาลได้มีประกาศให้พ่อค้าทุกคนติดป้ายราคาสินค้าที่จะซื้อ หรือขาย ให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูล แต่ไม่มีป้ายราคาติดตามสินค้าเหมือนเดิม เช่น ราคารับซื้อยางพาราในอำเภอไชยาไม่เห็นมีป้ายราคารับซื้อยางพาราจากพ่อค้าเลย ในการรับซื้อพ่อค้าจะบอกราคาตามความพอใจ
- การจ้างงานของภาครัฐ ไม่จ้างงบประมาณให้ทุกคนทราบ (อบต.)
- สินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศส่วนมากเป็นสินค้าที่สิ้นเปลืองมีราคาสูง
- ขยะอิเล็กทรอนิกส์ เช่น สารเคมีต่าง ๆ มีการนำมาใช้ไม่ถูกต้องทำให้เกิดเป็นอันตรายกับชาวบ้าน
- การคมนาคม มีการผูกขาดหรืออื้อวักันในการประมูลราคารับเหมาก่อสร้างถนน สะพาน ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อเกิดอุบัติเหตุการจราจรขึ้นอันเนื่องมาจากสาเหตุถนน สะพานไม่ได้มาตรฐาน
- สุขภาพ ชาวบ้านไม่มีสิทธิในการเลือกใช้บริการที่ชาวบ้านสะดวก และพึงพอใจ จะต้องผ่านขั้นตอนอันยุ่งยากในกรณี 30 บาทรักษาทุกโรค
- การปกครอง ข้าราชการบางคนพูดจาไม่สุภาพกับชาวบ้าน ไม่อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้าน ขณะที่บางที่ชาวบ้านไปติดต่อราชการ บางครั้งก็ปิดบังข้อมูลข่าวสารให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
ชุมชนบ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวชุมชนบ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนทิวเขาภูเกิดในพื้นที่ป่าแก่งกรุง (อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง) ลักษณะพื้นที่ โดยส่วนใหญ่ของชาวบ้านเขาหลักจะเป็นที่ราบสูงและควนดิน มีเนื้อที่หมู่บ้านประมาณ 125,000 ไร่

อาณาเขต

อาณาเขตของหมู่บ้านเขาหลัก มีดังนี้คือ

ทิศเหนือ	จดบ้านห้วยพลูเถื่อน หมู่ที่ 17 ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ
ทิศใต้	จดหมู่ที่ 5 บ้างคลองแสง ตำบลปากฉลุย อำเภอท่าฉาง
ทิศตะวันออก	จดบ้านพรุยายชี หมู่ที่ 4 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา
ทิศตะวันตก	จดเขาสันยางและเขาแดน (เขาสันหินแตก)

เขาสันหินแตกเป็นรอยต่อของ 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง และอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร มีลำคลองไม้แดงไหลผ่านหมู่บ้าน มีลำห้วยน้อยใหญ่ 12 ลำห้วยในหมู่บ้านเขาหลักไหลลงสู่คลองไม้แดง ซึ่งต้นน้ำมาจากสันเขาบูรง และสันเขาแดนเช่นเดียวกัน ภายในชุมชนเขาหลักมีชุมชนย่อย ๆ แบ่งเป็น 17 ชุมชน ได้แก่

1. กลุ่มบ้านหนองผักนึ่ง
2. กลุ่มบ้านหินหลัก
3. กลุ่มบ้านหน้าคลองไม้แดง
4. กลุ่มบ้านห้วยทรายขาว
5. กลุ่มบ้านสุรินทร์
6. กลุ่มบ้านอีสาบน
7. กลุ่มบ้านชอยทอง
8. กลุ่มบ้านชอยทับเที่ยง
9. กลุ่มบ้านชอยหินตาน
10. กลุ่มบ้านชอยทิวสุช
11. กลุ่มบ้านชอยเวียงชัย
12. กลุ่มบ้านชอยประเสริฐ
13. กลุ่มบ้านสีทับ

14. กลุ่มบ้านน้ำตก
15. กลุ่มบ้านลานนกหว้า
16. กลุ่มบ้านวังบัวตุม
17. กลุ่มบ้านชอยหัวไท่

การก่อตั้งชุมชนหรือประวัติศาสตร์บ้านเขาหลัก

เดิมที่บ้านเขาหลักอยู่ในเขตปกครองของบ้านพรุยายฮี หมู่ที่ 4 ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้แยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่ คือ หมู่ที่ 7 ตำบลปากหมาก เมื่อปี พ.ศ. 2540

เหตุการณ์สำคัญในบ้านเขาหลัก มีดังนี้

- ประมาณปี พ.ศ. 2514 บริษัทสัมพันธมิตรค้าไม้ได้เข้ามาสัมปทานไม้เนื้อแข็งในพื้นที่ป่าแก่งกรุง รวมทั้งบริเวณที่เป็นที่ตั้งของบ้านเขาหลักในปัจจุบัน

- ประมาณปี พ.ศ. 2519 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาเคลื่อนไหวทางการเมือง ในพื้นที่อำเภอไชยา อำเภอท่าชนะ อำเภอท่าฉาง และอำเภอคีรีรัฐนิคม

- ประมาณปี พ.ศ. 2524 – 2528 ได้มีชาวบ้านจากอำเภอพิปูน อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร อำเภอปากพนัง อำเภอร่อนพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านเขาหลัก โดยเดินทางเข้ามาตามเส้นทางชักลากไม้ของบริษัทสัมปทานป่าไม้ และในปี พ.ศ. 2524 ทางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้จัดสรรที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านที่อพยพเข้ามา โดยจัดสรรให้ประมาณ 50 ไร่ต่อครอบครัว

- ประมาณปี พ.ศ. 2529 – 2530 บริษัทเหมืองแร่กมล และบริษัทประมงวิจิตร ได้เข้ามาสำรวจพื้นที่ป่าแก่งกรุงในเขตป่าเขาหลักเพื่อขอสัมปทานปลูกสร้างสวนป่า และได้จ้างคนมาโค่นไม้ทำลายป่าไปจำนวนมากประมาณ.....ไร่ แต่ต่อมาก็ต้องยุติลงเพราะรัฐบาลมีนโยบายประกาศปิดป่า ยกเลิกการสัมปทานป่าทั่วประเทศ ภายหลังเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2531 – 2532 (น้ำท่วมอำเภอกระสุน จังหวัดนครศรีธรรมราช)

- ประมาณปี พ.ศ. 2532 บริษัทสัมพันธมิตรค้าไม้ ยุติการสัมปทานตัดไม้ในพื้นที่ป่าแก่งกรุง สืบเนื่องจากรัฐบาลในสมัยนั้นได้ประกาศปิดป่า ยกเลิกการสัมปทานตัดไม้ทั่วประเทศ

- ปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลได้ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุงครอบคลุมพื้นที่ป่า ในอำเภอไชยา อำเภอท่าชนะ อำเภอท่าฉาง และกิ่งอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี แนวเขตของอุทยานแห่งชาติแก่งกรุงบางส่วนซ้อนทับที่ดินทำกินของชาวบ้านในพื้นที่บ้านเขาหลัก

การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของชุมชนบ้านเขาหลัก

ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 จำนวน 17 กลุ่มบ้านได้รวมตัวกัน ก็คือ ความต้องการในการแก้ไขปัญหาป่าไม้และที่ดินทำกิน ซึ่งจุดเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรมรักษาป่าของชาวบ้านเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 - 2533 มีกลุ่มนายทุนภายนอกแอบอ้างว่าเป็นคนของบริษัทเหมืองแร่กมล และบริษัทประมงวิจิต มาจับจองแล้ววางพื้นที่ป่าบริเวณที่บริษัทได้เคยเข้ามาขอสัมปทานปลูกสร้างสวนป่า ชาวบ้านได้รวมตัวกันขับไล่กลุ่มนายทุนออกจากพื้นที่ และยึดพื้นที่ป่ากลับคืนมา นอกจากนี้ยังมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ คือ เหตุการณ์ภัยแล้งที่เกิดขึ้นทำให้เขาหลักในปี พ.ศ. 2536 และปี พ.ศ. 2542 ทำให้น้ำในลำห้วยแห้งขอด และมีไฟป่าลุกลามเข้ามาทำลายสวนยางพารา และสวนผลไม้ของชาวบ้าน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลทำให้ชาวบ้านได้ดำเนินกิจกรรมการรักษาป่าอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และมีการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมา 5 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านซอยทอง บ้านซอยทิวสน บ้านซอยประเสริฐ บ้านหน้าคลองไม้แดง และบ้านเวียงชัย และได้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง ในปี พ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดูแลรักษาป่าแก่กรุง บริเวณเขาสนยุง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของบ้านคลองไม้แดง มีพื้นที่ป่าจำนวน 3,125 ไร่ และดูแลรักษาป่าชุมชนจำนวน 1 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 400 ไร่ นอกจากนี้ทางเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงยังมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน และการสร้างกองทุนรักษาป่าในระยะยาว ใน ปี พ.ศ. 2544 ทางเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงได้ของบประมาณสนับสนุนจากกองทุนการลงทุนทางสังคม ซีพี (SIF) มาสร้างโรงสีข้าว และโรงปุ๋ยชีวภาพ

ลักษณะประชากร และอาชีพ

บ้านเขาหลักมีจำนวนประชากร 671ครัวเรือน จำนวนประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง 1,369 คน ประชากรโดยส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาเดิมมาจากอำเภอพิปูน อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร อำเภอปากพนัง อำเภอร่อนพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางส่วนมาจากอำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นคนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพเข้ามาทำมาหากินในบ้านเขาหลัก มีอาชีพทำสวนยางพารา สวนกาแฟ สวนผลไม้ และสวนผสมผสาน

กลุ่มผู้นำชุมชน ในส่วนราชการ

1. ผู้ใหญ่บ้าน นายนุกูล นุ่นน้อย
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสันติ เศรษฐบุรี
3. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายโชคดี วิชัยดิษฐ์
3. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นายบงยุทธ มั่งมี
4. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นางไกรสิทธิ์ วิชัยดิษฐ์
5. ประธาน อ.ส.ม. นายเสรี วงศ์วิเชียร
6. ประธาน ประชาคมหมู่บ้าน นายสำราญ สุทธิเกตุ

กลุ่มผู้นำชุมชน (ผู้นำธรรมชาติ)

1. นายสำรวจ สุทธิเกตุ	ประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง
2. นายประวิง บุญทอง	รองประธานเครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดง
3. นายโกศล เทพราช	ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านซอยทอง
4. นายสามารถ อ่อนมาก	ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านทวีสุข
5. นายสมเกียรติ คงตุก	ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านซอยประเสริฐ
6. นายวิระ บุญทอง	ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านเวียงชัย
7. นายเกรียงไกร เอี้ยวศรีศิลป์	ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านหน้าคลองไม้แดง
8. นายเอนก	ประธานกลุ่มกองทุนหมู่บ้านละด่าน
9. นางไกรสิทธิ์ วิชัยดิษฐ์	ประธานกลุ่มแม่บ้านคลองไม้แดง
10. นายชนก วิชาชาญ	ประธานกลุ่มเยาวชน

การดูแลรักษาป่าของชาวบ้านเขาหลัก

การดูแลรักษาป่าของชาวบ้านเป็นไปตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งคนในชุมชนจะดูแลและควบคุมซึ่งกันและกัน เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เป็นไปอย่างยั่งยืน อาทิ เช่น

1. ห้ามมิให้ตัดหาขายจนหมดกอ ให้เว้นหวายที่ยังอ่อนอยู่ เพื่อให้หวายได้ขยายพันธุ์ต่อไป
2. ให้เก็บสะตอป่า เหยียง เนียงป่า ได้แต่ห้ามไถ่น
3. ห้ามตัดต้นไม้ที่เป็นที่ทำรังของผึ้งป่า
4. การหาผึ้งป่าให้ตัดเอาเฉพาะหัวน้ำผึ้งไม่ควรตัดมาทั้งรัง เพื่อให้ตัวอ่อนของผึ้งได้ขยายพันธุ์ต่อไป
5. ปลุกพืชผสมผสาน ปลุกพืชต่างระดับในที่สูง หรือปลุกพืชร่วมป่า และเว้นพืชคลุมดิน เพื่อสร้างความหลากหลายในที่ดินทำกิน และป้องกันการพังทลายของหน้าดิน
6. ปลุกไม้ยืนต้นริมลำคลอง
7. ห้ามใช้ไฟฟ้าช็อต ระเบิด ใช้อายเบือปลา และวางโพงพางในลำคลอง หรือลำห้วย

กิจกรรมการดูแลรักษาป่าของชาวบ้านเขาหลัก หมู่ที่ 7 ในปัจจุบัน

1. การทำแนวเขตป่าสมบูรณ์ (ป่าแก่) และที่ดินทำกินของชาวบ้านออกจากกัน เพื่อป้องกันมิให้ชาวบ้านบุกรุกแผ้วถางป่าออกไปอีก
2. ทำแนวเขตป่าชุมชน

3. รณรงค์การทำเกษตรผสมผสาน ปลุกพืชให้มีความหลากหลายมากขึ้นในที่ดินทำกิน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน และรณรงค์การปลูกผักปลอดสารพิษ
4. เฝ้าระวังมิให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าแก่

สภาพพื้นที่ป่าต้นน้ำของหมู่ที่ 7

ป่าต้นน้ำคลองไม้แดงบริเวณเทือกเขาสนที่ยังที่เครือข่ายองค์กรชุมชนคลองไม้แดงดูแลอยู่ประมาณ 3,125 ไร่ ในอดีตป่าผืนนี้เคยถูกสัมปทานแต่ปัจจุบันป่าไม้พื้นด้วนเป็นป่าสมบูรณ์มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีสัตว์ป่าชุกชุม และที่สำคัญเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยที่เป็นต้นน้ำของคลองไม้แดงจำนวน 12 สายอีกด้วย

พันธุ์พืชที่พบในบริเวณเขาสนยัง (ที่ชาวบ้านรู้จัก) มีดังนี้ คือ

ไม้ยาง	ไม้จำปา	ไม้หลุมพอง	ไม้ตาเสือ	ไม้ตะเคียน
ไม้จิกนม	ไม้ชะมวง	ไม้พะยอม	ไม้แหว	ไม้ขี้หนอน
ไม้จอบ	ไม้ยางเล	ไม้ไผ่เฉียงรุ้ง	บัวผุด	เมาเหล็ก ฯลฯ

พืชสมุนไพร มีหลายชนิด เช่น

กำลังเสือโคร่ง	ไต่ไม้รู้ลัม	ชิงดอกเดียว	สะคร้าน	กวาวเครือขาว
เพชรหึง	ว่านกับแตร	ตาลลูกอ่อน	ย่านความถี่	สาวสะตู่
กำแพงเจ็ดชั้น	ม่วงแผลน	กระทิงฟ้า	ยาหนูตัน	ฯลฯ

สัตว์ป่าที่พบ ได้แก่

ชะนี ค่าง ลิงกัง ลิงหางยาว หมิ่น เสือดำ กระเจง กระรอก งูจงอาง งูเห่า งูเหลือม กระทิง หมูป่า นกเงือก นกรุ้ง อัน นกขุนทอง ฯลฯ

สัตว์น้ำในลำห้วยลำคลองไม้แดง มีหลายชนิด เช่น

กุ้งก้ามกราม กุ้งฝอย ปูเขา ปลาชิวไบไฟ ปลาไหล ปลาช่อน ปลาดุก ปลาดาวเสือ ปลาขาว ปลากระตี่ ปลาหลด ปลากต ปลากั้ง ปลาแวง ปลาแดง ปลานง ปลาโสด ปลาขี้มด ปลาขอทราย ปลาหน้วยหนู กบขุด ฯลฯ

หมายเหตุ

ในสายตาของนักวิชาการ (ของภาครัฐ) มองว่าชาวบ้านไม่สำคัญ ไม่มีความรู้ ถ้าถามว่าชาวบ้านไม่มีความรู้แล้วภูมิปัญญาชาวบ้านมาจากไหน เช่น หมอพื้นบ้าน (หมอสมุนไพร) หมอกระดูก หมอแผนโบราณ และการต้มเหล้า (น้ำภูมิปัญญา)

การประชุมจัดทำข้อมูลพื้นฐาน 3
โครงการสิทธิมนุษยชนศึกษา กรณีป่าชุมชน จ.สุราษฎร์ธานี
วันที่ 30 ตุลาคม 2545 เวลา 10.00 น. – 15.30 น.
ณ ถ้าเพชรบรรณคูหา หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อมูลพื้นฐาน

ประวัติความเป็นมา ประชากร แผนที่ และโครงสร้างขององค์กรชุมชน

บ้านคลองหัวช้าง ปัจจุบันตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีนายสุชาติ จันทร์คง เป็นผู้ใหญ่บ้าน (เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มาจากการเลือกตั้ง : ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะระบบเครือญาติ) มีประชากรที่อยู่ในความรับผิดชอบของหมู่ที่ 4 จำนวน 180 ครัวเรือน 768 คน แบ่งเป็น ชาย 301 คน หญิง 468 คน เด็กเล็ก 81 คน คนชรา 11 คน เด็กวัยเรียน 169 คน คนวัยทำงาน 492 คนและคนดกงานอีก 15 คน โดยคนในชุมชนประกอบอาชีพ ทำสวน 115 คน อาชีพรับจ้าง 45 คน

พื้นที่ทั้งหมด มีจำนวน 4,456 ไร่ แยกรายละเอียดพื้นที่ใช้สอย ดังนี้

- ทำสวนยางพารา	3,590 ไร่
- ทำสวนปาล์ม	1,250 ไร่
- ทำสวนกาแฟ	1,705 ไร่
- ทำสวนผลไม้	298 ไร่
- ทำสวนมะละกอ	100 ไร่
- พื้นที่ปลูกพืชไร่	397 ไร่
- พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงสัตว์	4 ไร่

ภาวะหนี้สินในชุมชน

สมาชิกในชุมชนมีหนี้สินประมาณ 18,425,315 บาท แยกรายละเอียดดังนี้

- นิคมสหกรณ์	1,138,5000-บาท
- หนี้กลุ่มในชุมชน	1,370,000.-บาท
- หนี้รายทุน	17,25,000.-บาท

หมายเหตุ หนี้สินเฉลี่ย/ครัวเรือน 102,362.-บาท และหนี้สินเฉลี่ย/คน 23,960.-บาท

สาธารณูปโภคในพื้นที่

- สำนักสงฆ์ 1 แห่ง
- ศาลาหมู่บ้าน 1 แห่ง
- ป้อมยาม 1 แห่ง
- ศูนย์ อสม. 1 แห่ง
- ป่าชุมชน 1 แห่ง
- โทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง

แหล่งน้ำ ที่ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค (สาธารณะ)

- บ่อน้ำตื้น 9 แห่ง
- ถังไฟเบอร์ 3 ถัง
- โถงซีเมนต์ 240 โถง
- สระน้ำ 1 แห่ง
- ผ่านกั้นน้ำ 3 แห่ง

ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน จากอดีต - ปัจจุบัน

- ปี พ.ศ. 2546 – 2522 นายวิเชียร ช่วยเจริญ
 ปี พ.ศ. 2522 – 2525 นายปรีชา แก้วพิชัย
 ปี พ.ศ. 2525 – 2528 นายปล้อง จันทร์คง

ชื่อองค์กรชุมชน ในหมู่บ้าน

1. กลุ่มออมทรัพย์คลองหัวช้างพัฒนา จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 มีสมาชิก 25 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 150,000.-บาท
2. กลุ่มเลี้ยงวัวพื้นเมือง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 มีสมาชิกทั้งสิ้น 40 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 100,000.-บาท
3. กลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 มีสมาชิกทั้งสิ้น 43 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 20,000.-บาท
4. กลุ่มออมทรัพย์ กทม. จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีสมาชิกทั้งสิ้น 84 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 1,000,000.-บาท
5. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์หมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 มีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 180,000.-บาท มีสมาชิกทั้งสิ้น 46 คน
6. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีสมาชิกทั้งสิ้น 7 คน เงินทุนหมุนเวียน 3,000.-บาท

7. กลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย วิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน
- นำชีวภาพเพื่อการเกษตร (เพื่อสุขภาพ - เพื่อสุขภาพ)
 - ปุ๋ยหมักชีวภาพ (สารไล่แมลง)
 - เหล้าพื้นบ้าน (เครื่องแกงพื้นบ้าน และอาหารพื้นเมือง) มีสมาชิกทั้งสิ้น 123 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 80,000.-บาท

ความเป็นมาของ " บ้านคลองหัวช้าง "

เนื่องจากบ้านคลองหัวช้าง มีสายน้ำไหลผ่าน 2 สาย สายที่ 1 ไหลมาจาก หมู่ที่ 11 " บ้านควนบน " สายที่ 2 ไหลมาจากคลองบางหิน หมู่ที่ 7 โดยมารวมกันที่หมู่ที่ 4 และ ในลำคลองมีรูปหินที่มีลักษณะเป็นรูปหัวของช้าง ชาวบ้านจึงเรียกคลองสายนี้ว่า " คลองหัวช้าง "

ต่อมาคำว่าคลองหินช้างก็เพี้ยนเป็น " คลองหัวช้าง " เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่ที่ 4 รุ่นหลัง ๆ เรียกชื่อคลองนี้ว่า หัวช้าง ตามรูปลักษณะที่แท้จริง จึงกลายเป็นชื่อคลองหัวช้างในปัจจุบัน

อดีตบ้านคลองหัวช้าง เป็นเขตการปกครองของหมู่ที่ 5 บ้านบางคราม ตำบลคันยวน จากนั้นแยกจากหมู่ที่ 5 เป็นหมู่ที่ 9 ตำบลคันยวน

ปี พ.ศ. 2528 ได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง โดยแยกจากตำบลคันยวน เป็นตำบลคลองชะอุ่น จึงได้แยกเป็นหมู่ที่ 4 บ้านคลองหัวช้าง ตำบลคลองชะอุ่น โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายเปลื้อง จันทรงค์ และเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น

ชุมชนในระยะแรก ๆ ย้ายถิ่นฐานมาจากเขาค้อ จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการจับจองบางคนก็เข้ามาซื้อ ประมาณ 40 ครัวเรือน ต่อมาในเครือญาติของแต่ละชุมชนก็อพยพย้ายถิ่นฐานตามเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีสมาชิกในชุมชนถึง 180 ครัวเรือน 768 คน

ผู้ที่เข้ามาทำมาหากินในพื้นที่เป็นคนแรกคือนายเริ่ม พลายนะ (ผู้บุกเบิกพื้นที่) โดยการจับจองที่ดินทั้งหมด และได้ตัดขายให้ผู้ที่ยอพยพย้ายถิ่นฐานตามมาทีหลัง ทุกคนอื่น ๆ และเครือญาติ โดยอพยพเพื่อมาทำอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เช่น การทำนา การทำไร่เลื่อนลอย และการหาของป่า (บางคน)

ฐานทรัพยากรในอดีต

ลักษณะป่าในอดีตยังเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ ก่อนที่ชาวบ้านจะเข้ามาจับจอง เป็นพื้นที่สัมปทานป่าไม้กับสัมปทานแร่ โดยมีบริษัทเขา บริษัทบุญชัย จนกระทั่งไม้ใหญ่หมดไป นิคมสหกรณ์ก็เปิดให้มีสัมปทานเสาเข็มในที่สุด สภาพป่าจึงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม และมีถนนที่บริษัทต่าง ๆ ใช้เป็นเส้นทางขนลากไม้

ชาวบ้านเริ่มเข้าจับจองที่ดินโดยใช้ถนนที่นายทุนทำไว้เป็นเส้นทางชักลากไม้เป็นเส้นทางหลัก โดยในระยะแรกได้เข้ามาจับจองเพื่อทำการเกษตร โดยทำไร่เลื่อนลอย ทำนา ปลูกข้าวไร่ ข้าว

โพด ต่อมาได้ขยายอาชีพเป็นการปลูกพืชสวน เช่น สวนยางพารา สวนกาแฟ สวนปาล์ม และสวนผลไม้ต่าง ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน บ้านคลองหัวช้าง หมู่ที่ 4 มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนเว้นไว้ (ดูแล) ประมาณ 100 ไร่ บริเวณป่าต้นหินเพชร

สัตว์ป่าที่คงเหลือ ได้แก่ ลิง ค่าง ค่างควา กระรอก ไก่ป่า หมูป่า เลียงผา เสือแดง ชะมด

ทรัพยากรแหล่งน้ำ คลองหัวช้างมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีปลาชุกชุมมาก มีกุ้ง หอย ปู ปลา แต่ในปัจจุบัน คนในชุมชนไม่สามารถหากินในลำคลองได้ เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำน้ำ ทำให้น้ำเสีย เหม็นมากใช้ในการอุปโภคบริโภคไม่ได้ และแหล่งน้ำที่มีขึ้นในชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบางส่วน และชุมชนจัดทำกันขึ้นมาเองบางส่วน เช่น ป่อน้ำตื้น

บทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการ และนายทุน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

หลังจากที่ชุมชนเริ่มได้รับผลผลิต (ผลอาสิน) ออกสู่ตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้การสนับสนุนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น กาแฟ ปาล์ม ยางพารา และสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดการใช้แรงงาน เพราะเข้าใจว่าจะลดต้นทุนการผลิต เช่น การใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า (สำหรับฉีดพ่น) ซึ่งนำเข้ามาจากต่างประเทศ ปุ๋ยเคมีต่าง ๆ และยาปราบศัตรูพืชจากบริษัทต่างชาติ ผลของการใช้สารเคมีทำให้ผลผลิตตกต่ำลงเรื่อย ๆ ในที่สุดต้นทุนการผลิตยิ่งสูงขึ้น ในขณะที่ราคาสินค้าผลผลิตตกต่ำลง

เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ก็เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมาเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรของคนในชุมชน ซึ่งขณะนั้นชาวบ้านต่างก็ดีใจเพราะเชื่อว่าราคาสินค้าจะต้องดีขึ้นเพราะมีโรงงานมาตั้งเพื่อรองรับผลผลิต (น้ำยางพารา) จากชุมชนโดยตรง และได้มองข้ามผลเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมว่า โรงงานเหล่านั้นจะต้องปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลอง ทำให้เกิดผลเสียต่อชุมชนอย่างมหาศาล กว่าคนในชุมชนได้รู้ถึงโทษของโรงงานอุตสาหกรรมก็ทำให้ระบบนิเวศในลำน้ำถูกทำลายจนไม่สามารถนำน้ำในลำคลองมาใช้ประโยชน์เพื่ออุปโภคบริโภคได้เลย เช่น น้ำเหม็นเน่า สัตว์น้ำในแม่น้ำลำคลองสูญหาย เช่น ไม่มีปลาบางชนิด ไม่มีหอยให้หากินได้เช่นในอดีต

ความหวังเรื่องราคาน้ำยางที่คิดว่าจะได้ราคาก็ไม่ได้ตามที่คาดหวัง ชาวบ้านโดนเอาเปรียบจากโรงงานอุตสาหกรรมมาตลอดถูกกดราคาน้ำยางพาราให้ข้อมูลโดย.....

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในชุมชน

1. รัฐบาล เปิดให้มีการสัมปทานป่า
2. บริษัทของนายทุน กอบโกยผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ไม่คิดที่จะใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลยั่งยืน
3. นิคมสหกรณ์เปิดให้สัมปทานไม้ เพราะต้องการเงินทุนเข้ามาบริหารจัดการตามระบบของนิคมสหกรณ์
4. ชาวบ้านยากจน ไม่มีที่ทำกิน และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

5. ชาวบ้านหรือคนในชุมชน เริ่มละทิ้งภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สังคมถ่ายทอดสืบสานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากระบบทุนนิยม เข้ามามีบทบาท โดยการสนับสนุนของรัฐ เช่น การปลูกพืชสวนแบบผสมผสาน ก็สนับสนุนให้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เป็นต้น
6. ด้านสาธารณสุข การแพทย์ไม่ยอมรับ การรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรไทย และวิธีการรักษาแบบแพทย์แผนไทย หรือหมอโบราณ และหันไปยึดแบบอย่างวิธีการที่ได้ศึกษาเรียนรู้มา ซึ่งเป็นแบบอย่างให้กับชาวตะวันตก และใช้ภาษาวิชาการกับชาวบ้านซึ่งเป็นภาษาที่ชาวบ้านไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าการรักษาโรคเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมาก หากไม่ได้เรียนหนังสือมาสูง ๆ คงทำไม่ได้ จึงรู้สึกชื่นชมหมอ นักวิชาการมาตลอด ในที่สุดภูมิปัญญาท้องถิ่นหมอโบราณสมุนไพรพื้นบ้านก็ถูกลืมเลือนไปกับวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่รู้ตัว จนเกือบจะหมดไปในปัจจุบัน
7. การใช้สารเคมี โดยไม่มีขีดจำกัด ทำให้ดินเสื่อมสภาพ และระบบนิเวศถูกทำลาย
8. มลภาวะทางน้ำ และทางอากาศเป็นพิษ จากโรงงานอุตสาหกรรมน้ำยางพารา โดยเวลาฝนตกจะส่งกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง เพราะโรงงานปล่อยน้ำเสียออกมาพร้อม ๆ กับสายน้ำในฤดูแล้งเวลาน้ำในคลองลดลง ปลาจะตาย ลอยให้เห็นอยู่เสมอ เนื่องจากน้ำที่เป็นพิษ จนปัจจุบันสัตว์น้ำในคลองสายนี้แทบจะไม่มีเหลืออยู่อีกแล้ว คนในชุมชนเคยหากินกับลำคลองสายนี้ แต่ปัจจุบันไม่สามารถทำแบบเดิมได้อีก

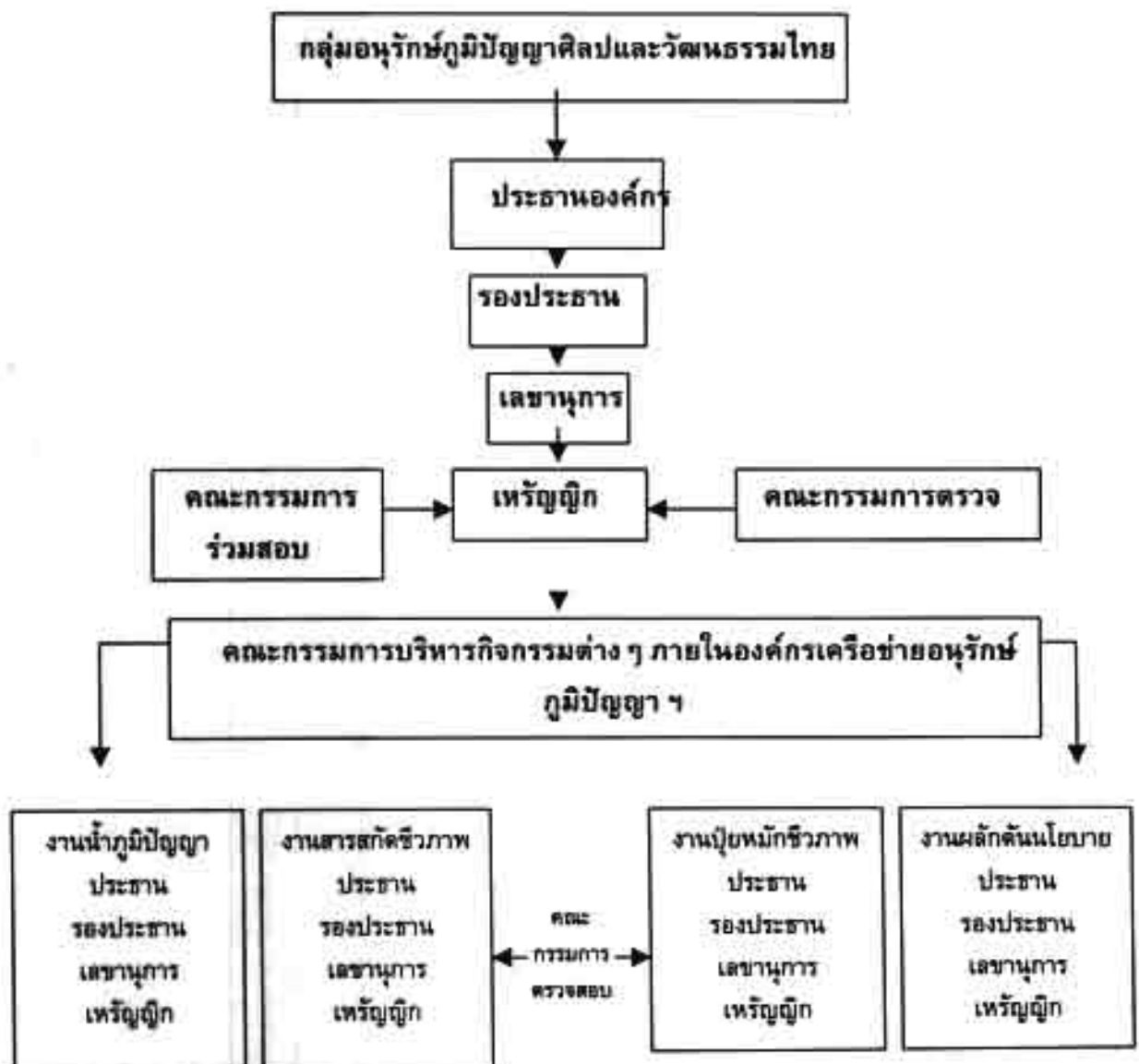
โครงสร้าง

โครงสร้างของกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย กลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญา ๔ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในกระบวนการเวทีเครือข่ายต่าง ๆ ของนายสมชาย สังข์ทอง นายสออด สุตนาถ นางกาญจนา แก้วเกิด จากโครงการฯ ในเวทีกองทุน SIF มีข้อสรุปร่วมกันว่าจะต้องฟื้นฟูภูมิปัญญา การต้มเหล้าพื้นบ้าน และได้ปรึกษาประสานงานกับกลุ่มลุ่มน้ำคลองศก นายศุภกร รอดจิตต์ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการต้มเหล้าพื้นบ้าน กล่าวว่า กลัวจะนำความเสื่อมเสียมาสู่กลุ่ม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ไม่ตรงกับความต้องการของนายสออด นายสมชาย และนางกาญจนา ที่จะช่วยกันฟื้นฟูภูมิปัญญาการต้มเหล้าพื้นบ้าน ขึ้นมาใหม่ ด้วยเห็นว่าเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หลังจากนั้นก็ได้ก่อให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมขึ้น โดยเป็นการจัดตั้งกลุ่มอย่างเปิดเผย และมีการสร้างฐานมวลชน เชื่อมโยงเครือข่ายร่วมกันต่อสู้เรียกร้องสิทธิที่จะดำเนินกิจการของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ได้รับการคัดค้านจากทุกฝ่าย เนื่องจากไม่เข้าใจในกระบวนการทำงาน ไม่เข้าใจในสิทธิของตนเอง ของชุมชน หลังจากนั้นทางกลุ่มก็แยกตัวออกจากกลุ่มลุ่มน้ำคลองศก มารวมสมาชิกในชุมชนขึ้นมาใหม่ทำงานกันเป็นกลุ่ม ภายใต้ชื่อกลุ่มว่า "กลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย" และร่วมกันวางกฎระเบียบ เลือกตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มต่อไป

คณะกรรมการกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ (1) ชุดบริหารกลุ่ม (2) ชุดบริหารกิจกรรมต่าง ๆ

- (1) ชุดบริหารกลุ่ม มีสมาชิก คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ตรวจสอบ และคณะกรรมการร่วมตรวจสอบ
- (2) ชุดบริหารกิจกรรมต่าง ๆ คือ ประธานกิจกรรมใหญ่ ประธานกิจกรรมสารพัดชีพ ภาพ รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และตรวจสอบ

แผนผังโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่ม

หมายเหตุ

เสียงสะท้อนจากการทำเหล่า (น้ำภูมิปัญญา) ในระยะแรกขององค์กรเครือข่าย

- ผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นายอำเภอ สรรพสามิต ไม่ยอมรับและคอยโจมตี เป็นระยะ ๆ และกล่าวหาว่าทำงานผิดกฎหมาย
- คนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง ไม่ยอมรับ ไม่สนับสนุน และไม่ดื่มเหล้าพื้นบ้านขององค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญา ๔ (น้ำภูมิปัญญา) โดยกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มเถื่อน ทำผิดกฎหมาย
- เจ้าหน้าที่สรรพสามิต ลงมาที่กลุ่มเพื่อตรวจสอบ 7 ครั้ง เพื่อยืนยันและต้องการให้กลุ่มเลิกการพื้นภูมิปัญญาการต้มเหล้า แต่กระบวนการเรียกร้องสิทธิชุมชนและเหตุผลของกลุ่มในการทำงานวิจัยในประโยชน์จากสาเหล่าในภาคการเกษตร ทั้งสารสกัดชีวภาพ 3 ชนิด ปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำให้ชุมชนลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรอย่างกว้างขวาง และสร้างสุขอนามัยแก่ผู้บริโภคอย่างเห็นได้ชัด
- นายอำเภอจรี แก้วบำรุง ห้ามคนในชุมชนเสนอ พระราชบัญญัติเหล้าพื้นบ้าน โดยผ่านที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

งานด้านสิทธิชุมชนขององค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย

นอกจากการพื้นภูมิปัญญาเหล้าพื้นบ้านแล้วทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ ยังได้รับผลประโยชน์ที่ตามมา

คือ

1. หลักประกันสิทธิทำกินของคนในชุมชน อำเภอพนม โดยการร่วมเครือข่ายสมาชิกคนจนจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรณีดังต่อไปนี้
 - เจดจ่านงของคนที่ไม่มียี่ดึนทำกิน หรือมีที่ทำกินน้อย เพื่อเกษตรกรรมแบบยั่งยืน
 - แก้ไขปัญหาสิทธิทำกิน เขตนิคมสหกรณ์ / เขตสปก. ทั้บที่ดึนทำกินของชาวบ้าน
 - กรณีชาวบ้านด้าบลพสุเถื่อน หมู่ที่ 3 บ้านสองแพรก ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดสั่งออกจากพื้นที่ทำกินภายใน 1 เดือน อย่างไร้คุณธรรม เพราะไม่มีการแก้ไขปัญหอาธิพของคณไร้ที่อยู่อาศัยที่ทำกิน (เพื่อความอยู่รอดของคณเอง)
 - เปิดเวทีที่ทำความเข้าใจให้แก่ชุมชนที่ไม่เข้าใจในกระบวนการสิทธิชุมชนทุกชุมชนที่ต้องการเรียนรู้
2. การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสร้างพลังมวลชน ขององค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย
 - 2.1 ในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ หมู่ที่ 3 บ้านสองแพรก ด้าบลพสุเถื่อน อำเภอ พนม ทำงานร่วมกันและช่วยเหลือกันด้านสิทธิชุมชนอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่มาโดยตลอด กลุ่มคลองหัวช้างพัฒนา แต่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางด้านความรู้ต่าง ๆ มากกว่า ยังไม่ค่อยชัดเจนในเรื่องการเรียกร้องด้านสิทธิชุมชน

2.2 ในระดับจังหวัด รวมกันเป็นเครือข่ายหลายเครือข่ายดังนี้

- เครือข่ายสมัชชาคนจน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักษ์ป่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เครือข่ายองค์กรชาวบ้านที่ทำงานกับโครงการป่า-ทะเลเพื่อชีวิตจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เครือข่ายภาคประชาชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เครือข่ายเหล่าพื้นบ้าน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 9 กลุ่มบ้าน

2.3 การเชื่อมโยงเครือข่ายระดับภาค

- เครือข่ายเหล่าพื้นบ้านภาคใต้ รวม 9 จังหวัด
- เครือข่ายอื่น ๆ เช่น ท่อแก๊สไทย - มาเลเซีย

2.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายระดับประเทศ

- เครือข่ายเหล่าพื้นบ้านแห่งประเทศไทย (คลท.)
- เครือข่ายอื่น ๆ เช่น การไปช่วยพี่น้องเขื่อนปากมูล และสมทบเสปียง เป็นต้น
- เครือข่ายประชาสังคมไทย ซึ่งจัดขึ้นโดยการร่วมมือของกองทุนต่าง ๆ เช่น สกว. พอช. SIF ฯลฯ

หลักและแนวทางการทำงานของเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย

1. ยึดหลักความจริงตามวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับชุมชน
2. ยึดหลักความถูกต้องชัดเจน
3. ยึดหลักคุณธรรม
4. ยึดหลักเพื่อคนส่วนใหญ่
5. ยึดหลักบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540

วัตถุประสงค์ของกลุ่มกับการเชื่อมโยงเครือข่าย

1. ผลักดันบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540 ให้เกิดการปฏิบัติจริงทางสังคม
2. ยกกระดับภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นสิทธิชุมชนที่เป็นรูปธรรม
3. ให้รัฐบาลทบทวนโครงการพัฒนาในระดับชาติ และระดับภาค ท้องถิ่น ที่นำมาซึ่งการทำลายฐานทรัพยากรทางสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศน์
4. เผยแพร่ ขยายผล ด้านสิทธิชุมชนศึกษา แก่ชุมชนที่ยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน

กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มคนทั่วไปที่ยังขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนในอำเภอพนม
2. เยาวชนในอำเภอพนม
3. กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในอำเภอพนม
4. กลุ่มองค์กรเครือข่ายเหล่าพื้นบ้าน ทั้งระดับจังหวัด และระดับภาค

5. แกนนำและสมาชิกองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญาศิลปและวัฒนธรรมไทย
6. แกนนำและสมาชิกกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

ผลที่องค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ภูมิปัญญา ฯ คาดหวัง

1. ชุมชนตื่นตัวเรื่องสิทธิชุมชน
2. กล้าใช้สิทธิ และปกป้องสิทธิชุมชน และบุคคล ได้ทุกเรื่อง และทุกสถานการณ์
3. ชุมชนหันกลับมาใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต
4. ชุมชนในกลุ่มเป้าหมายพร้อมที่จะรวมพลังมวลชนเพื่อผลักดันให้เกิดความเป็นจริงตามวัตถุประสงค์

ตัวอย่างเกษตรกรที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดำรงชีพ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

นายประกวาด เสนา อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่แปลงตัวอย่าง จำนวน 30 ไร่ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน

การรักษาป่าต้นน้ำ มีการรักษาป่าต้นน้ำที่ติดต่อกับบริเวณสวนของตนเองประมาณ 5 ไร่ และป่ายังคงเป็นผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก

มีการสร้าง สระน้ำ ประมาณ 1 ไร่ พร้อมทำท่อนบกน้ำ เพื่อไว้ใช้ในหน้าแล้ง มีการเลี้ยงปลา กินพืชในสระ เช่น ปลาตะเพียน ปลานิล ปลานวลจันทร์ ปลาจีน ปลารวด หอยขม หอยเพชร และหอยโข่ง

ลักษณะของการปลูกพืชสวน จะมีผลไม้อีกหลายชนิด เช่น ลองกอง ลางสาด มังคุด ทุเรียนจำปา ส้มโอ ชมพู ส้มโชกุน มะละกอ ถั่วลิสง สะตอ มะพร้าว และหมาก เป็นต้น

มีการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อใช้ในครัวเรือน และรักษาโรค คือ ขมิ้น ตะไคร้ ใบมะกรูด ดีปลี เชือก พริกไทย พื้ทะเลายใจ หนุ่ยหวดแมว พริกขี้หนูสวน ใบเคย ฯลฯ

การปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่นกาแฟ และมีการปลูกหญ้าเพื่อยึดหน้าดิน พืชคลุมดิน ประเภทไม้เลื้อยและไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า รวมทั้งหันมาใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ใช้สารสกัดชีวภาพฉีดพ่นพืช ผัก ผลไม้ในสวน เพื่อป้องกันโรคระบาดและศัตรูพืช ซึ่งได้ผลผลิตมาจากน้ำสกัดชีวภาพของกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาฯ

ทางด้านเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตหลังจากผลอาสินได้รับประโยชน์ ก็มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีผลผลิตขาดตลอดทั้งปี ไม่ต้องลงทุนซื้อของแพง เพื่อใช้ในการเกษตรและไม่ต้องกินอาหารที่มีสารพิษตกค้าง ปัญหาเรื่องการกู้หนี้ยืมสินก็ไม่มี เพราะต้นทุนการผลิตต่ำ รายได้ดี

ทางด้านสังคม มีเวลาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ (งานส่วนรวม) และให้ผลอาสินที่เหลือกินเหลือขายแก่เพื่อนบ้าน ลดปัญหาความขัดแย้งต่อเพื่อนบ้าน และคนในชุมชน

รายงานการประชุม

เวทีเก็บข้อมูลพื้นฐาน หมู่ที่ 6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคใต้ - กรณีป่าชุมชน จ.สุราษฎร์ธานี
วันที่ 14 ธันวาคม 2545 ณ ศูนย์ข้อมูลเครือข่ายประชาชน
บ้านบางบ้าน ม.6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

ประเด็นการพูดคุย

- ทำความเข้าใจกับชุมชนในโครงการสิทธิชุมชนศึกษา จ.สุราษฎร์ธานีในประเด็น โครงการสิทธิชุมชนศึกษามาจากไหน? ใครทำ? ทำไปทำไม? ได้ประโยชน์อะไร? ใครได้ประโยชน์? ทำแล้วเสร็จเมื่อใด? แก้ปัญหาได้จริงไหม? การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นจริงนำไปสู่การแก้ไขปัญหา คืออะไร?

- จัดทำข้อมูลพื้นฐานชุมชน ม.6 บ้านบางคราม ม.6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

สรุปผลการจัดเวทีข้อมูลพื้นฐาน

กล่าวเปิดเวทีโดย อาจารย์จบ คงแก้ว โรงเรียนบ้านอรุโณทัย ทางโรงเรียนและคณะอาจารย์ ได้มีส่วนร่วมกับชุมชนพอสมควรโดยเฉพาะโครงการสิทธิชุมชนศึกษา จ.สุราษฎร์ธานี ในการสร้างแนวทางให้กับชุมชนให้รู้สิทธิหน้าที่ที่ควรรู้ ควรมี ควรได้ และรู้จักปกป้องสิทธิ ที่ถูกละเมิดจากส่วนที่เขามีสิทธิ การละเมิดสิทธิถูกละเมิดจากอำนาจบารมี อิทธิพล และเงิน ซึ่งมีให้เห็นมากมายในชุมชนทั่วประเทศไทย

นายสอ ตุ่นาค ตั้งประเด็นให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้คิด

- ทำไมคนในชุมชนถึงจนลง
- รัฐจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนแค่ไหน
- เงินในโครงการของรัฐที่ลงมามีประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อคนจนจริงหรือไม่ อย่างไร
- เงินงบประมาณที่หน่วยงานต่าง ๆ ขอลงมาพัฒนาชุมชน ถึงชุมชนแค่ไหน อย่างไร
- ระบบการศึกษาปัจจุบันอนาคตเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- ให้ช่วยกันระดมปัญหาสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกัน

นายสมชาย สังข์ทอง ชี้แจงที่มาที่ไปและจุดประสงค์ของโครงการสิทธิชุมชนศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันศึกษาปัญหาและสาเหตุการถูกละเมิดสิทธิ และร่วมกันค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกัน ขอให้ทุกคนทำตัวตามสบาย ให้ทุกคนได้ฝึกการแสดงออกต่อสาธารณชน

นายประวิง บุญทอง กล่าวว่า ปัญหาการละเมิดสิทธิ เป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งชาวบ้านอาจจะยังไม่คิดว่าตัวเองถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งการละเมิดสิทธิก็มาจากโครงการพัฒนาของรัฐที่กระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน จากภาครัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรม และ 5 ปีที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแต่สิทธิชุมชนก็ยังไม่มีการใช้จริง แนวทางที่ทำให้ชาวบ้าน สะท้อนปัญหาต่าง ๆ โดยที่กลัวจะพุดคุยหรือแสดงความคิดเห็นร่วมในงานวิจัยโครงการสิทธิชุมชนศึกษา เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่เชื่อว่าชาวบ้านจะทำได้ดี เพราะในอดีตข้าราชการ และเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นจะเป็นผู้ทำ แต่โครงการสิทธิชุมชนศึกษาเป็นการสร้างฐานให้กับชาวบ้าน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่แท้จริง โดยการเปิดเวทีร่วม ระดมข้อมูลจากวิถีชีวิตที่แท้จริง จากอดีต ปัจจุบัน มาจัดทำกรอบข้อมูล จัดหมวดหมู่ โดยใช้คนที่มีความรู้ นักวิชาการเข้ามาช่วย ซึ่งถือเป็นการทำงานร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย ช่วยกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างนักวิชาการ และชาวบ้าน และยังได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

งานวิจัยในลักษณะนี้ในอดีตไม่เคยมี ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบถาม และเจาะลุ่มเสียมากกว่า การเก็บข้อมูลจริง ๆ งานวิจัยในโครงการสิทธิชุมชนศึกษาถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชน รู้เห็นค้นหาคำตอบของปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐในทุก ๆ เรื่อง

นายชื่น ทองผึ้ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 กล่าวแสดงความคิดเห็น ในกรณีการละเมิดสิทธิหรือการถูกเอาเปรียบจากภาครัฐต่อชุมชนมาโดยตลอด ซึ่งโครงการสิทธิชุมชนศึกษานี้เป็นสิ่งที่ดีต่อคนในชุมชน ซึ่งบางครั้งเราเสียสิทธิโดยที่เราไม่รู้ เวทีนี้คือเวทีที่ทำให้คนในชุมชนฉลาดขึ้น และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างแท้จริง

การเรียกร้องสิทธิก็ต้องทำกันเป็นทีม ไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่สำเร็จผล ยกตัวอย่างการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมไทยในอดีตทางนายอำเภอพนมก็รังเกียจมาก เพราะทำให้ชาวบ้านฉลาดขึ้นและเรียกร้องสิทธิของตนเอง แต่ในขณะนี้ความรู้สึกดังกล่าวก็ได้ลดลงไปแล้ว

ประวัติบ้านบางคราม ม.6 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

อาจารย์จบ ค้างแก้ว คนดั้งเดิมในพื้นที่บ้านบางครามมีน้อย ส่วนใหญ่จะย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น เช่น นครศรีธรรมราช พัทลุง เนื่องจากความยากจนและไม่มีที่ดินทำกิน อดีต ด้านประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ชาวบ้านในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่าย และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันวัฒนธรรมวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง มีอารยธรรมใหม่ และเทคโนโลยีใหม่เข้ามา ทำให้คนในชุมชนใช้วิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่

อาจารย์บรรยงศ์ บัวจันทร์ กล่าวถึงประวัติของโรงเรียนบ้านอรุโณทัย

ปี 2512 มีศิอาคารไม้ มีนักเรียน 31 คน มีระดับชั้น ป.1 - ป.4 มีครูยืมเป็นครูคนแรกและเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน

ปี 2537 มีการขยายระดับการศึกษา ป.1- ป.6

ปี 2539 ขยายระดับการศึกษาจาก ป.1-ป.3

ในอดีตการสร้างโรงเรียนมีชาวบ้านในชุมชนมาช่วยกันสร้าง และที่ดินของโรงเรียนชุมชนคนในชุมชนได้อนุญาตให้ไว้ จำนวน 105 ไร่ กับ 3 งาน ปัจจุบันมีครู 21 คน จำนวนอาคาร 4 หลัง นักเรียน 583 คน จัดการเรียนการสอน 20 คน ปัญหาของโรงเรียนคือ สถานศึกษาขาดเครื่องมือประกอบการศึกษา ที่ไม่ทันต่อการศึกษายุคโลกาภิวัตน์ เด็กในชุมชนจึงไปเรียนต่อที่อื่นเสียมาก ปัญหาที่สอง ครูไม่พอกับจำนวนนักเรียน ในปัจจุบันมีครูที่เป็นข้าราชการประจำ จำนวน 14 คน ครูจ้างสอน จำนวน 5 คน ครูพี่เลี้ยงเด็กอนุบาล 2 คน ครูใหญ่ปัจจุบันคือ อ.สุชาติ ครรชิต ปัญหาที่ 3 สถานที่อาคารเรียนไม่พอสอดเด็กนักเรียน และขาดหอประชุมโรงเรียน

ในอดีตหม่อมเจ้าหญิงวิภาวดีรังสิต เคยเสด็จมาเยี่ยมโรงเรียนประมาณปี 2514 ซึ่งสมัยนั้นยังทุรกันดาร

บ้านบางครามในอดีตชาวบ้านเรียกว่า เกาะกูด ซึ่งเป็นสถานที่เผาศพของคนในชุมชน ซึ่งชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า "เปลวเผาศพ" (เป็นภาษาถิ่นทางภาคใต้เรียกว่า เปลว) ต่อมาพ่อท่านฉางหวาง (คำว่า "พ่อท่าน" หมายถึงพระที่มีอายุเข้าวัยชรา) ได้ขุดมาจากภาคเหนือได้บูรณะ พัฒนา ชาวบ้านจึงเรียกว่า วัดทุ่งฉางหวาง แต่ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า สำนักสงฆ์บางคราม

จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน บุคคลที่เข้ามาทำมาหากินในบ้านบางคราม คนแรก ชื่อว่าลุงไข่ ซึ่งปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว จากนั้นมีนายล่อง เหตุจินดา นายทับ นายวงศ์ ลุงผลน รวมประมาณ 16 คน การที่ชาวบ้านเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้านบางคราม เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับสายน้ำที่มีอยู่ในชุมชนจำนวน 4 สาย ได้แก่

1. คลองบางคราม เป็นชื่อเรียกกันในปัจจุบัน
2. บางน้ำคำ เป็นลำคลองที่ไหลมาจากเขาพลูเถื่อน ผ่านหมู่ 3 หมู่ 6 ต.คลองชะอุ่น ไหลลงไปรวมกับคลองชะอุ่น สายน้ำนี้บางครั้งเป็นสีดำ บางครั้งเป็นสีแดง ชาวบ้านบางคนเรียกว่าบางน้ำคำ บางคนเรียกว่า บางน้ำแดง ปัจจุบันคลองบางน้ำคำเป็นแนวเขตแบ่งระหว่างหมู่ 3 และหมู่ 8 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
3. คลองแรต เป็นลำคลองเล็ก ๆ
4. คลองยวนสาว เป็นต้นน้ำสายหลักของคลองชะอุ่น ซึ่งไหลมาจากเทือกเขาแก้ว จังหวัดกระบี่

ในอดีตชุมชนบ้านบางครามอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้ สายน้ำที่ไหลมาจากเขาพลูเถื่อนผ่านเขตจังหวัดกระบี่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และไหลบรรจบกับคลองบางครามในเขตหมู่ 6 ทำให้น้ำเป็นสีคราม ชาวบ้านจึงเรียกว่า "บางคราม" และชาวบ้านได้ผูกพันกับสายน้ำมาโดยตลอดจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่าบางคราม มาจนถึงปัจจุบัน

การจับจองบุกเบิกพื้นที่ป่า เพื่อทำการเกษตรกรรม เป็นคนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ บางหอย เขาต่อ จ.กระบี่ ในสมัยนั้น (ไม่ทราบปีพ.ศ) มีคนอาศัยอยู่ประมาณ 30 ครอบครัว การยังชีพในสมัยนั้นอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิม เป็นส่วนใหญ่กับการดำรงชีวิต ยายหิด กิดจุ่น เป็นหมอดำแยะคนแรกของชุมชนบางคราม

ต่อมาคือ นางพริ้ม ทับเพชร นางหยอด ปิดใหม่ นางพริ้ง และนางทรง ตามลำดับ ซึ่งปัจจุบัน ยังคงมีชีวิตอยู่

หลังจากปี 2525 ภูมิปัญญาชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลง คนในชุมชนเริ่มไม่ยอมรับ เพราะรัฐบาลมีนโยบายการรักษาพยาบาลแบบชาวตะวันตก ซึ่งชาวบ้านรู้จักกันทั่วไปว่าหมอหลวง และค่อย ๆ กลืนหายไปในปัจจุบัน

ปี 2516 ชุมชนยังอยู่ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยังมีประเพณีการ"ขอแรง" ซึ่งหมายถึง การร่วมแรงร่วมใจ รวมกลุ่มกันของชาวบ้าน เพื่อช่วยเหลือกันในด้านการประกอบอาชีพ , สิ่งสาธารณะเช่น วัด โรงเรียน ถนน เป็นต้น โดยไม่ต้องมีกติกายึดตายตัว แต่เกิดจากการสำนึกร่วมกันในชุมชน

ปี 2523 สิ่งเหล่านี้เริ่มหายไป วิถีชีวิตคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง สาเหตุหนึ่งมาจากเงื่อนไขทางการเมือง ซึ่งในสมัยนั้นมีกระบวนการของพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลประกาศห้ามการจับกลุ่มชุมนุมกัน

ปี 2514 รัฐตัดถนนเข้ามาในชุมชน

ปี 2511 ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง อพยพหนีความยากจนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ส่วนหนึ่งได้ที่ดินโดยการจัดสรรของนิคมสหกรณ์พนม และในสมัยนั้นยังมีการใช้เกวียนขนส่งภาระต่าง ๆ และการเดินเท้า รถยนต์เริ่มเข้ามาเมื่อปี 2514 เพราะรัฐตัดถนนเข้ามาในชุมชน ซึ่งท่านหญิงวิภาวดีรังสิตได้เข้ามาในสมัยนั้น

ครูยิ้ม เป็นคนนำโทรทัศน์เครื่องแรกเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านได้เข้าไปอาศัยดูที่บ้านพักครูโรงเรียนบ้านบางคราม(โรงเรียนอรุโณทัยในปัจจุบัน)

ลุงรินทร์ หนองแก้ว กล่าวในที่ประชุมว่า อยากให้วิถีชีวิตแบบเก่า ๆ ซึ่งมีความสุขและผูกพันซึ่งกันและกัน กฎหมายที่รัฐออกมาเอาเปรียบประชาชน ทำลายวิถีชีวิตแบบเก่า ๆ เช่น การรวมกลุ่มเกิน 3 คนถูกจับ ชาวบ้านทางน้ำก็ถูกจับ โดยเฉพาะประมาณปี 2516 มีการประกาศกฎอัยการศึก ห้ามคนรวมกลุ่มกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ

ในช่วงที่ชาวบ้านทยอยมาหาที่ทำกินสมัยนั้น มีบริษัทสัมปทานป่าไม้ 2 บริษัท ชื่อบริษัทวนกิจ และบริษัทเขวง และเส้นทางที่ชาวบ้านใช้สัญจรไปมาก็คือเป็นเส้นทางซีกลากไม้ของบริษัท

สภาพปัญหาปัจจุบัน

๑.ป่าหมด

๒.ดินเสื่อม

๓.น้ำเริ่มเน่าเสีย

๔.สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง

ป้าหมด เนื่องจาก

- การให้บริษัทสัมปทานป่าไม้ ทำให้ป่าสมบูรณ์กลายเป็นป่าเสื่อมโทรม
- ชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน เข้ามาจับจองที่ดิน เพื่อทำการเกษตรกรรมในเขตสัมปทาน เพราะไม่มีต้นไม้ใหญ่ ลักษณะเป็นป่าเสื่อมโทรมง่ายต่อการแผ้วถาง
- นิคมสหกรณ์พจนมจัดสรรที่ดินให้กับชาวบ้าน เพื่อย้ายสมาชิกและขยายเขตนิคม
- นายทุนเช่าที่ดิน เพื่อประกอบธุรกิจปาล์มน้ำมัน ส่งโรงงานทำน้ำมันพืช

สภาพดินเสื่อมโทรม

การทำเกษตรกรรมตามนโยบายรัฐ เช่น การปลูกพืชเชิงเดี่ยวควบคู่กับการใช้เคมีทุกชนิดอย่างไม่รู้เท่าทันเป็นเวลานาน ทำให้สภาพดินแข็งกระด้าง เป็นผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงทุกปี ในขณะที่ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และในขณะเดียวกันการใช้สารเคมี ตั้งแต่ยาฆ่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช ฯลฯ ทำให้สารตกค้างเหล่านี้ลงในแม่น้ำลำคลอง มีผลกระทบต่อระบบนิเวศทางน้ำ และกระทบถึงผู้บริโภคต้องกินอาหารปนเปื้อนสารพิษตกค้าง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพระยะยาว

กระบวนการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตรเป็นผลทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูงมาก ผลผลิตได้ไม่คุ้มกับการลงทุน ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินที่นำมาลงทุนทางการเกษตรจาก ธกส. เงินกองทุนหมู่บ้าน ต่าง ๆ ที่รัฐบาลสนับสนุนให้มาสูงมากและคงจะเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลาน เพราะเกษตรกรไม่สามารถใช้หนี้สินในระยะเวลานั้น

เกษตรกรเหล่านี้คือภูมิปัญญาชาวตะวันตกบวกกับโครงการหรือนโยบายรัฐเป็นตัวทำลายภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม เช่นการปลูกพืชเกษตรผสมผสานเลียนแบบป่าของปู่ย่าตายาย, การใช้มูลสัตว์ทำปุ๋ย การใช้สมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ และเกษตรกรดั้งเดิมไม่มีหนี้สินเหมือนเกษตรกรยุคโลกาภิวัตน์

เกษตรกรผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ ๑ - ๙ แต่เกษตรกรมีความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาจากบรรพบุรุษและเป็นความรู้ที่ได้มาจากวิถีชีวิตจริงหลายชั่วอายุคน ซึ่งถือเป็นการวิจัยที่มีคุณค่าแก่คนไทยและชาวโลก แต่ไม่มีใครทำมันให้มีค่า และหยิบขึ้นมาใช้ประโยชน์ กลับถูกครอบงำจากการพัฒนาตามนโยบายต่าง ๆ ของรัฐและเป็นผลทำให้ค่านิยมของเกษตรกรเปลี่ยนไป ไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน

น้ำ(แหล่งน้ำในชุมชน)ปัจจุบัน

ในอดีตเคยเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน มีปลา ปู หอย ฯลฯ อุดมสมบูรณ์มาก แต่ปัจจุบันปลาแทบจะไม่มีเลยและหลายชนิดสูญพันธุ์ไปจากแหล่งน้ำเหล่านี้ ทำให้คนในชุมชนที่เคยหาอาหารจากแหล่งน้ำก็ต้องเปลี่ยนเป็นต้องหาเงินซื้ออาหารแทน น้ำที่เคยเป็นสิ

ความในอดีตเป็นสีขาวขุ่นและมีกลิ่นเหม็น สาเหตุของสภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงและระบบนิเวศน์ถูกทำลาย

- โรงงานอุตสาหกรรมน้ำยาง ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ เมื่อใดที่ฝนตกจะมีกลิ่นเหม็นรุนแรงและกระทบหลายชุมชน กลิ่นเหม็นจากโรงงานและปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ กลิ่นเหม็นของโรงงานครอบคลุมถึง ม.๖ ม.๘ ม.๕ ม.๑๐ ม.๑

- การใช้สารเคมีของเกษตรกรในการผลิตทางการเกษตร
- โครงการสร้างฝายกั้นน้ำทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง

สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตในปัจจุบัน

ปัจจุบันคนในชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ ประเพณีการขอแรงเมื่อในอดีตหายไป คนในชุมชนแข่งขันกันสร้างอาชีพ เพื่อเศรษฐกิจในครอบครัว เพื่อเงิน ใครมีเงินมาก คนนั้นจะเป็นที่นับหน้าถือตาของสังคม การเป็นผู้นำท้องถิ่น ถือเป็นที่นับหน้าถือตาของสังคมด้วยเช่นกัน

สรุปประวัติความเป็นมาของชุมชน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๘ นิคมสหกรณ์พนมจัตสระที่ดินทำกินและบริษัททำไม้เข้าสหปทานป่าไม้ ทำให้ป่าเริ่มหมดไป

ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ มีโรงเรียนบางคราม ระบบการเรียนการสอนภายในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป สมัยก่อนการเรียนการสอนของคนในชุมชนอยู่กับพระตามวัดต่าง ๆ

ปี ๒๕๑๔ ถนนเริ่มเข้าหมู่บ้าน การสัญจรไปมาเริ่มเปลี่ยนแปลง

ปี ๒๕๑๖ - ๒๕๒๓ มีเงื่อนไขความขัดแย้งทางการเมืองการปกครอง ชุมชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ โดยห้ามรวมกลุ่มเกิน ๓ คน ทำให้ประเพณีการขอแรงเริ่มหายไป สารเคมีเริ่มเข้ามาในชุมชน

ปี ๒๕๒๕ กฎหมายสาธารณสุข ทะเบียนการปกครองรัฐไม่ให้ความสำคัญไม่ยอมรับหมอตำแย หมอป่ารักษาโรคด้วยสมุนไพร

ปี ๒๕๒๘ โครงการพัฒนาของรัฐเริ่มเข้ามา เช่นโครงการฝายกั้นน้ำ การสร้างฝายเป็นความต้องการของชาวบ้าน แต่กระบวนการสร้างฝายรัฐเป็นผู้ดำเนินการไม่ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทำให้การสร้างฝายสร้างผลกระทบให้สัตว์น้ำลดจำนวนลง

ปี ๒๕๓๔ โรงงานอุตสาหกรรมน้ำยาง ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ ทำให้ปลาในลำคลองลดลงไป การสร้างโรงงานก็ไม่ได้มีการทำประชาพิจารณ์ (โรงงานน้ำยางตั้งอยู่ระหว่างม.๖กับหมู่ ๘) ปัจจุบันมี ๖ ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโรงงานน้ำยางพารา ได้แก่ ม.๑ ม.๔ ม.๕ ม.๖ ม.๘ และม.๑๐ ชาวบ้านในหมู่ที่ ๕ เคยสะท้อนให้ฟังว่า บางครั้งปลาตายลอยเป็นเบือ ชาวบ้านไม่กล้าเอาปลาเหล่านั้นมากิน สมัยก่อนที่จะมีการตั้งโรงงานน้ำยางชาวบ้านแถบหมู่

ที่๕และหมู่ที่๕ เคยหากินอยู่กับสายน้ำ แต่ปัจจุบันไม่มีปลาให้หา ไม่มีหอย รวมทั้งสัตว์น้ำอื่น ๆ ก็ไม่มีให้ชาวบ้านจับอีกแล้ว นอกจากนี้โรงงานน้ำยางยังทำให้อากาศเป็นพิษ กลิ่นเหม็นจากโรงงานขณะที่ปล่อยน้ำเสีย กลิ่นรุนแรงมาก มีผลกระทบทั้ง ๖ หมู่บ้าน

นางชุลีพร ศรีอินทร์วาริ กล่าวว่ากลิ่นเหม็นจากโรงงานบางครั้งเวียนหัวมาก และทนกลิ่นนี้มานาน จนปัจจุบันกลิ่นนี้อยู่ควบคู่กับหมู่บ้านไปแล้ว และในขณะเดียวกันการที่มีโรงงานน้ำยางพาราในหมู่บ้านก็ไม่ได้มีผลให้ราคายางพาราดีขึ้นเลย เมื่อก่อนทราบข่าวว่ามีการตั้งโรงงาน เคยดีใจว่าน่าจะทำให้ยางพาราดีขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ บริษัทชื้อยางพาราราคาถูก คนในชุมชนและใกล้เคียงก็ไม่ได้ขายน้ำยางให้กับบริษัทเลย

ปี ๒๕๔๑ นิคมอุตสาหกรรมเก็บเงินค่ารังวัดที่ดินในเขต ม.๖ บ้านบางคราม หลอกว่าจะออกเอกสารสิทธิให้จำนวน ๒๔ ราย

ปี ๒๕๒๘ - ๒๕๒๙ นายทุนกว้านซื้อที่ดินในชุมชน

ปี ๒๕๔๕ ปัญหาค่าไฟแพงผิดปกติ ทุกคนในที่ประชุมพูดเหมือนกัน แต่ไม่รู้จะตรวจสอบอย่างไร

สิทธิชุมชนที่ถูกละเมิดในปัจจุบัน

- สิทธิทำกิน
- ถนนหนทาง
- การประกอบอาชีพ
- อำนาจทางการเมือง การปกครอง
- การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ
- สิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชน
- สิทธิความเป็นคน (การข่มขู่ค้ำหา)

ต้นเหตุการละเมิดสิทธิในชุมชน

๑.ระบบยุติธรรม

- คนจนเสียเปรียบคนรวย อำนาจ อิทธิพลแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม

๒. ระบบราชการ

- ครอบงำทางด้านความคิด จนรู้สึกเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับ
- โครงการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยไม่ชี้แจงผลดีและผลเสีย และให้ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วม
- การให้บริการของรัฐทุกองค์กรไม่ให้ความสำคัญกับชาวบ้าน

๓. ระบบท้องถิ่น

- ผู้นำชุมชนไม่ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิของประชาชน